

Beszélgetés Fenákel Judittal

Irodalmi vitákban sértésszámba megy, ha valakit „fiatal írónak” neveznek. És ha írónőről van szó? E feloldhatatlannak tetsző ellentétből ezúttal a való helyzet mutat kiutat: Fenákel Judit embernek fiatal, írónak nem. Nyolc megjelent kötettel (és egy nyomdában levővel) a háta mögött közismert és olvasott prózaírónk. Ahhoz az írónői gárdához tartozik, amelynek célja a mai magyar valóság vizsgálata és művészi tükröztetése: *Galgóczi Erzsébet, Jókai Anna, Raffai Sarolta, Szabó Magda* és még többen is a társadalom más-más metszetét ábrázolják, de a munkásságukból kialakuló összkép nem keveset mond kortársnak s utódnak egyaránt.

Fenákel Judit újságíró is: a Csongrád megyei laptól, a szegedi egyetemi újságon át a Nők Lapjához érkezett el; az évtizedes újságírói munka a tömörítés és lényeglátás jó iskolájának bizonyult nála. Íróként előbb novelláival majd kisregényeivel keltett figyelmet.

Beszélgetésünk kezdetén a megszokott mozdulattal cigarettával kínálnám, ám hirtelen észbekapok, nemrég olvastam cikkét a Nők Lapjában, amelyet — nem

Nádor Ilona felvétele

dohányosként — a dohányosok védelmében írt, s amelyre annyi dühös, goromba levelet kapott válaszul.

— Leveleid és találkozáid alapján mit tapasztalsz gyakrabban: megértést vagy félremagyarázást? Mi a véleményed olvasóidról, akiket újságíróként többször és többféleképpen szóra bírhatasz?

— *Az újságíró életformája nagy előny az író számára, de bőven akadnak bukta-tói is. Az újságíró minden nap kötődik az úgynevezett valósághoz, ugyanakkor közvetlen visszhangra talál az olvasók között. Vannak témák — elsősorban a magánélet szféráiba tartozók — amelyek valóságos levélözönt zúdítanak a cikk szerzőjére. Ami a fogadtatást illeti: akad félreértés is. (Különösen az írónia sérti sok olvasó fülét.) Sajnos íróként is tapasztaltam hasonlót, legkedvesebb munkámat, a Lili utazásait ön-életírásnak vélték némelyek, és részvevő megjegyzéseket tettek. Az újságírás azonban bizonyos szakmai ártalmak veszélyével is fenyeget. Az újságíró ugyanis tendenciával, jobbitó szándékkal ír. Az író viszont nem agitál, csak ábrázol. A kétféle szemléletet nem szabad összekeverni annak, aki mindkét pályán startol.*

— Déry mondja: „Az író mindig önéletrajzot ír.” Vagyis önmagából, saját élményeiből és tapasztalataiból formálja hőseit. Így valóban azonosíthatott az olvasó Lili-vel — ha a cselekmény nem is önéletrajzi jellegű —, ha nem is történik veled ugyanaz, mint vele.

— *Ebben az értelemben igen. De Lili mégsem én voltam, a kisregényt részben élő alakról mintáztam, a lélekrajz pontossága abból ered, hogy át tudtam érezni helyzetét. Célom is volt vele, egy kötelességei miatt élni elfelejtő nőt mutattam be, hogy hirdessem: létezik életöröm is, amely hozzátartozik mindennapjainkhoz, ha kimarad, az egész életünk csonka lesz.*

— Mi a szenvedélyed?

— A színház! És természetesen a család. Két fiam van, 16 és 12 évesek, sokat vagyok velük, gyakran együtt járunk színházba is.

— Olvasnak és bírálják?

— A férjem és a nagyobbik fiam igen. A kicsi is bírál, de még inkább olvasás nélkül, mondván, hogy nem vittük sokra, se pénz, se hírnév... A férjem az első „lektorom”. De szeretem, ha kézirataimat elolvassa néhány — különböző ízlésű — szakmai barát is.

— Mondják, hogy minden írónak van valami rögeszméje, azt ismételteti, míg csak él, bármekkora is az életműve.

— A rögeszméktől szabadulni szeretnék, de nem lehet. Újra meg újra visszatérnek és belekíváncskoznak a készülő munkába.

— A te monomániáid mifélék?

— Az egyik, a kisváros. Néhány éve hagytam el Szegedet, és még bennem élnek a kisvárosi életforma keltette indulatok.

— A nagyvárosban más az élet minősége. Nem mindig jobb, de biztosan más. Művelődési lehetőségekben sokkal gazdagabb. A gyerekek is — bár sajnos kimarad az életükből a szabadban űzött játék — egészen mások, mint otthon voltak, oldottabb a nyelvük, magabiztosabb a fellépésük, tájékozottabbak, kritikusabbak, határozott véleményűk van. Eppen, mert ez az életforma annyira más, érzem szükségesnek, hogy a vidékről szóljak. A Vetkőztető című novellám alapötletéből film készült. A forgatókönyvben megdöbbenve olvastam, hogy a falusi öregek napközijében aszpikos szendvicset adnak uzsonnára. A filmesek nyilván nem tudták, hogy az ottani öregek nem is ennék, ha netán ezzel traktálnák őket. Apróság, de jellemző. Engem a kisváros — amelyben más az emberek stílusa, viselkedése, fellépése, életérzése — sürget, kényszerít, hogy ábrázoljam.

— Ebben telt el az ifjúságod.

— Nagyon szeretném megírni. Két — Vas Istvántól lopott — szóval jellemezhetem: förtelmek és tünemények kora volt. Kisiskolás voltam a felszabadulás idején, bizonytalan sorsú, félárva kislányok. De már a középiskola, a szegedi tanítóképző tüneményes volt, védett diákeveket adott nekem, hogy aztán következzenek az első nagy csalódásom: nem vettek fel az egyetemre.

— Akkor már írtál?

— Tizenegy éves korom óta. Folyton írtam, de mindig csak első fejezeteket. Egyszer egy krimivel is kísérleteztem, ezt tovább írtam, de úgy belegubancolódtam, hogy a végén magam sem találtam meg a gyilkost.

— Egy irodalmi hagyományokban oly gazdag város, mint Szeged, már a légkörével is indítást adhatott!

— Mi, középiskolás diákok a szegedi hagyományok közül inkább csak Tömörkényt, Mórát, Juhász Gyulát ismertük. Én sok mindent olvastam, leginkább a nagy orosz realisták hatottak rám. Tanár akartam lenni, így kerültem a főiskolára, majd levelező tagozaton az egyetemre. Az egyetemen akkoriban nyüzsgő élet volt. Király István professzor vezette a magyar intézetet, és védnökségével szerveztünk egy kört, amely az egykori „szegedi fiatalok” hagyományait is őrizte. Igazi, eleven vitakör volt ez, még antológiát is adtunk ki. Aztán általános iskolában tanítottam, majd „lehúztam” hét évet a Csongrád megyei lapnál, hármát az egyetemi újságnál mint szerkesztő. Éreztem, hogy el kell mennem innen.

— Szeretni és gyűlölni — ezek az ellentétes érzelmek teszik rögeszmévé a kisvárost?

— Minden rögeszme ebből a két érzésből táplálkozik. Ebből fakad a másik monomániám is. A hatalom hatása az emberre. Egészen kis hatalom is elég. Egy hivatalnoké például, aki három beosztott fölött „regnál”. Minél kisebb szemétdombon kukorékol a kakas, annál nagyobb a hangja... Ennek a lélektana azóta is szenvedélyesen érdekel. De azoké úgyszintén, akik megőrzik személyiségüket akkor is, ha egy öblösebb karosszékre ülnek.

— A magyar prózából kit érzel magadhoz közelállóknak? Mesterednek akár?

— A kettő nem azonos. Óriási élmény volt számomra Déry Tibor Befejezetlen mondata, amit csak felnőtt fejjel olvastam. Belőle ismertem meg az illegális mozgalomban részt vett, ma már öregedő nemzedék ifjúságát. A Befejezetlen mondat is azt sugallta nekem, hogy az igazi nagy irodalom: az élet teljességének ábrázolása. A kisregény műfaját többek között az egyre áttekinthetlenebb élet tette népszerűvé. Könnyebb az életünk egy szeletét kiszakítani és azt ábrázolni, semmint a teljességre

törekedni. Nagyon szeretem Kertész Ákos Makrá-ja mellett Galgóczi Erzsébet prózáját is. Ha az unokáink kíváncsiak lesznek rá, milyen volt a mi korunkban a vidéki Magyarország, és mit élt át a vidékről nagyvárosba került értelmiségi, akkor az ő munkáiból képet alkothatnak minderről. Na, de megint itt tartunk, az én rögeszméimnél.

Bozókya Éva

M Ű V E I

Két utca lakója (novellák). 1960. Tiszatáj Irodalmi Kiskönyvtár
Az élet vidám dolog (novellák). 1963. Tiszatáj — Magvető
Akvárium (regény). 1966. Magvető
Tíz nap vidéken (kisregény + novellák). 1967. Szépirodalmi
Vetköztető (kisregények + novellák). 1970. Szépirodalmi
Lili utazásai (kisregény + novellák). 1973. Szépirodalmi
Májustól májusig (kisregény + novellák). 1974. Móra — Kosmos
Dokumentumok U. M.-ről (regény). 1975. Szépirodalmi

A könyv, mint a baromfitenyésztés munkaeszköze

Aki fellapozza a baromfitenyésztés apostolának, *Báldy Bálintnak* 1961-ben a Mezőgazdasági Kiadónál harmadszor, a korábbi kiadásokat is számítva immár nyolcad-szor megjelent könyvét, elcsodálkozhat: 15 év telt el mindössze, s az általa leírt tenyészítés már szinte sehol sem található. Hol van már a leghorn, a fogolyszínű magyar tyúk, a rézpulyka? Mit kezdhethénk a Báldy-könyv „rovarpótló takarmányok” c. fejezetében leírtakkal? A tanáccsal, hogy az elősködőket fahamuval, tojófészekbe helyezett szárított diófa- és páfránylevéllel riasszuk el?

A baromfi tartásának körülményei megváltoztak, a régi fajtákat újak, specializált hibridek váltották fel, a néhány évtizede úgyszólván semmibe vett, trágyadombokon kapirgáló aprójszág tartásából a statisztikai kimutatásokban is szereplő, az exportban kiemelkedő állattenyésztési ágazat lett.

A nagyüzemi baromfitelepek hálózatának kiépülése megváltoztatta a ház körüli baromfitartást is, Ma körülbelül nyolcszázezren foglalkoznak kisebb-nagyobb mértékben baromfitartással. Van, aki csak a családi szükségletekre nevel baromfit, másoktól a szomszédoknak is jut. Nincsenek kevesen a szakcsoportokba tömörült tyúktartók, libahizlalók sem, ők a nagyüzemekéhez hasonló körülmények között folytatják az árutermelést. Az ilyen kistermelők 500—1000 tyúkot is tartanak — nem ritkán ketrecben — ugyanazt a tojóhibridet vásárolják, mint a nagyüzemek, évente ötször-hatszor fogadnak húshibrid-naposcsibét, s nevelik 6—7 hetes korig vagy tovább, és szerződéssel hizlalják a baromfiipar számára, a libát pedig géppel tömik. Az ilyen, árutermelőnek tekinthető háztáji gazdaságok látják el a helyi üzemi konyhákat, bölcsődéket, kórházakat, vendéglőket baromfi hússal, friss tojással, s a főlőslegük értékesítéséről szervezetteren gondoskodnak.

Hogy mit jelent az ilyen körülmények között folytatott termelés, arra elég néhány tényvel válaszolni: a hazánkban termelt összes tojásnak több mint kétharmadát 1975-ben is a kis udvarokban tojták a tyúkok, a híztőlba még nagyobb hányadát a háztájiban tömték. Lehet, hogy a hizlalandó soványlibát és a kukoricát a nagyüzem adta, a tömés azonban a ház körül folyt. Munkaigényes, nem könnyű, az állatok egyedi kezelését igénylő, hajnaltól éjszakáig tartó munka a lúdhizlalás, a nagyüzemek nem szívesen vállalják, mert egyre kevesebb náluk a munkaerő, s az ilyen nagy gondoságot igénylő munka szervezése is eltér az egyéb tevékenységektől.

A nagyüzemi és háztáji baromfitartás együttesen eredményezi tehát azt, hogy Magyarország előkelő helyet foglal el az egy lakosra jutó baromfi hús és tojás termelésében, s hogy belőlük jelentős mennyiséget exportálunk is. A legutolsó statisztikai közlemények szerint világ-átlagban 111 tojás jut egy-egy főre. A Közös Piac országában kb. 250 az egy főre jutó évi termelés, a KGST országokban 213, hazánkban a legmagasabb: 334, az NDK 268-cal áll a második helyen.

Gyakori kérdés, s nem is csak nálunk: nem ártnak-e a minőségnek az intenzív nevelési módszerek? E sorok írójának is az a véleménye, hogy jobb ízű, tartalmasabb a húsa annak a csirkének, amely az udvaron (netán füves tanyaudvaron) kapirgálva nőtt fel. Sűrűbb a tojásfehérje és sárgája, ha azt a kapirgáló és évente mindössze 120—130 tojást adó tyúk tojja. A 260-at tojó tyúk bizony hígabb tojást ad. Jó munkához idő kell — „mondhatná” a tyúk, de ha csaknem mindennap várunk tőle

tojást, akkor bizony kevés az ideje egy-egy tojás „előállításához”. Tény azonban az is, hogy alig van már tanya, ahol ideális helye lenne az extenzíven tartott baromfinak.

A nem kellően tájékozott vásárló — hogyan is lehetne kellően tájékozott? — olykor megteveszthető a minőség tekintetében. A kereskedő esetleg azzal ajánlja neki a tisztított csirkét, hogy ez háztáji! Holott a csirke fajtája, a táp, amit fogyasztott, a zárt hely, ahol felnevelték, éppen olyan, mint a nagyüzemi. A barna héjú tojásra is szokás azt mondani: háztáji, tanyasi tojás. Pedig a tojás héjának barnasága mit sem bizonyít: barna tojóhibrid adja az ilyen tojást. Bele kell törődnünk, hogy az egészen kicsi községek kivételével, már mindenütt ritka az igazi „háztáji” tojás, csirke, mert akik piacra termelnek, a nagyüzemi módszerek szerint járnak el, és a nagyüzemekben is használatos takarmányokkal etetik a csirkéket.

Ma a baromfi fontos népelelmzési cikk, *Veres Péter* a felszabadulás utáni népgyűléseken még a hallgatóság lelkes helyeslése közepette mondotta: a paraszt akkor eszik csirkét, ha vagy ő beteg, vagy a csirke. Manapság viszont a baromfihús-fogyasztásban a harmadik helyen állunk a világ országainak ranglistáján. 15 kiló baromfihúst és 250—260 tojást fogyasztunk fejenként átlagosan évente, s ki gondol már arra az időre, amikor a vízzel gyúrt tésztát sáfránnyal sárgították tojás helyett?

1946-ban 186 vagon vágottbaromfit, 18 millió tojást, 3,2 vagonnyi libamáját s 73 vagonnyi libatollat exportáltunk. 1975-ben több mint 10 000 vagon vágottbaromfi, 35 vagon libamáj, 331 millió tojás, 275 vagon libatoll került exportra s javította a külkereskedelem mérlegét. S eközben idehaza az egész csirkét, pulykát, libát, kacsát vagy annak csak a mellét, combját, aprólékát, zúzáját nylonfóliába csomagolva már nemcsak az ételmisszer-csarnokokban, hanem a kisebb fűszer- és hentesüzletekben is bárki megvásárolhatja.

Az előbb említett Bálvány-könyv megjelenése után kezdtek építeni az állami gazdaságok és termelőszövetkezetek azokat a korszerű nagy telepeket, ahol most az összes vágócsirke és pulyka nagy többségét, a törzsállományok egészét tenyésztik. E nagyüzemi telepeken ketrecekben tartják a tojók, tyúkok többségét, 15—20 ezer csirke, 7—8 ezer pulyka nevelődik egész éven át egy-egy fűtött, ventilátorokkal felszerelt programozott világítású istállóban.

A nagyüzemi baromfitartás megalapozásakor nélkülözhetetlen volt a külföldi technológiák átvétele, a legértékesebb fajták, hibridek megvásárlása, a korszerű takarmányipar létrehozása, mégsem túlzás azt mondani: *új szakirodalom nélkül nem juthattunk volna a fejlettség jelenlegi fokára.* A Mezőgazdasági Kiadó gondozásában egymás után jelentek meg, s fogytak el tízezzrel a korszerű, belterjes baromfitenyésztést szolgáló, elméleti tudást megalapozó, gyakorlati tapasztalatokat népszerűsítő munkák. A *Bögre János* által szerkesztett kézikönyvek, a *Mészáros János* által írott baromfi egészségügyet tárgyaló munka, a baromfitenyésztők majd a kisállattenyésztők zsebkönyve, *Kiss István* szakkönyve a hibridpulyka keltetéséről szervesen hozzátartozik a baromfitenyésztés utóbbi másfél évtizedes fejlődéséhez. A korszerűsödő baromfitenyésztés kérdéseket vetett fel, a szakkönyvekről szerzői válaszokat kerestek — és találtak — ezekre, ösztönöztek a mindmáig tartó és a jövőben is szükséges előrelépésre.

Könyvek persze nemcsak a nagyüzemi baromfitelepeken folyó munka segítésére, az elméleti kérdések megmagyarázása érdekében íródtak. Ilyenek a *Bögre János* által szerkesztett *Tyúktenyésztés*, majd *A kacsá, lúd, pulyka, gyöngytyúk tenyésztése* c. kézikönyv, a *Kiss István* által írott *Baromfikeltetés*. *Mészáros János* munkája, a *Baromfi-egészségügy*, *Gonda Irén* *Hibridpulykája* elsősorban a nagyüzemi dolgozóknak szól. Olvassák azonban magánkeltetők, az említett baromfifajokat tartó kistenyésztők is. Rajtuk kívül természetesen a baromfitenyésztő szakmunkástanulók és a nagyüzemekben dolgozó baromfigondozók. Mindazok, akik a tudnivalókat részletesebben is ismerni szeretnék, s azok is, akik kicsiben, de a nagyüzemi módszerek szerint dolgoznak. A *Minden napra egy tanács a tojástermeléshez*, a *Baromfi a ház körül*, a *Hibridtyúk a háztájon* c. kiadványok kizárólag a kistenyésztőknek készültek, de mert mondanivalójuk nem tér el a nagyüzemi használatra írott könyvektől, olvasásuk ott sem fölösleges. Sőt: a nagyüzem baromfigondozója a saját portáján nem ritkán jeles kisárutermelő, kétféle jellegű szakirodalom tanulmányozója tehát.

Olykor hajlamosak vagyunk számontartani elődeink tiszteletre méltó tevékenységét, de nem veszünk tudomást kortársainkéről. Szakítsunk most egy pillanatra e helytelen gyakorlattal. Mondjuk ki: a jelenlegi szakírók többsége az elődökénél nem csekélyebb buzgalommal — és eredménnyel — fáradozik a baromfitenyésztési szakma hírének, rangjának öregbítésén, eredményeinek gyarapításán. *Szécsényi István* állatorvos-szakíró, *Várady Barna*, a világ baromfi irodalmának szorgalmas figyelője és referálója. *Molnár László*, a takarmányozástan tudósa, *Horn Péter*, az új szakembergárda nevelője és több sikeres könyv szerzője közéjük tartozik.

Munkájuk megismertetéséért, a baromfitenyésztés szakmai tudnivalóinak terjesztéséért sokat tehetnek, és tesznek a könyvtárak is. Nem hagyható szó nélkül a paksi és a mezőcsáti járási könyvtár buzgósa. E két könyvtár vezetői és munkatársai évek óta rendezik a baromfitenyésztési szakírók és az olvasók találkozóit, nem kis sikerrel.

A siker titkát egyrészt maguk a könyvek jelentik: világos, közérthető valamennyi, az olvasáshoz nem szokott ember is könnyen eligazodik bennük. Másrészt: a téma sokakat érint, a falusi udvarok manapság is elképzelhetetlenek baromfi nélkül. Harmadszor — s ezt e sorok írója több száz író—olvasó találkozózn szerzett tapasztalat alapján mondhatja — a falusi férfiak, asszonyok s újabban a fiatalok is érdeklődnek a termelési, a biológiai, a technológiai újdonságok iránt. Tehát a szakkönyvek iránt is.

Dr. Gonda Irén

AZ UTÓBBI ÉVEKBEN MEGJELENT FONTOSABB MŰVEK

- Kozma György: Minden napra egy tanács a tojástermeléshez, 1965
Dr. Mészáros János: Baromfi-egészségtan, 1966
Dr. Gonda Irén: Baromfi a ház körül, 1967
Dr. Bögre János: A kacsa, lúd, pulyka, gyöngytyúk tenyésztése, 1968
Dr. Molnár László: Hibridtyúk a háztájon, 1968
Dr. Bögre János: A libamáj és termelése, 1969
Biszkup—Gouth—Horn: Haszongalamb-tenyésztés, 1969
Dr. Gonda Irén: Hibridpulyka, 1973
Dr. Kiss István: Baromfikeltetés, 1973
Dr. Gonda Irén: Kisállattenyésztők zsebkönyve, 1974.

Olvastuk...

a TÁRSADALMI SZEMLE decemberi számában Katsányi Sándor tanulmányát a társadalmi ismereteket közlő irodalom közművelődési könyvtári forgalmáról. A párt elméleti és politikai folyóiratának Közművelődés rovatában megjelent írás összeveti a társadalomtudományi irodalom könyvtári forgalmáról 1968-ban és 1973-ban készített felméréseket, s az adatokból következtet a fejlődés tendenciáira. A könyvtári forgalom egészének 40%-os emelkedésével szemben a társadalmi ismereteket közlő művek olvasottsága 16%-kal emelkedett. Az olvasmánycsoporton belül leggyorsabban a valódi társadalomtudomány, a szakkönyvek forgalma növekedett. A vizsgálat feltárta az olvasói rétegek igényeinek különbségeit is. A fejlődés elsősorban a tudatosabb állománygyarapítási politika eredményének köszönhető, amely helyesen vette figyelembe a növekvő társadalmi igényt. Katsányi Sándor írása azonban arra is figyelmeztet, hogy több olvasói réteg aktivitása a fejlődés ellenére is egyenetlen, ezért „átvezető” olvasmányokat ajánl, amelyek nem lépik túl az olvasók befogadási szintjének határát, de mégis előrelépést jelentenek a társadalom megismerésének útján. (pr)

a MŰVELŐDÉS címmel Bukarestben megjelenő magyar nyelvű közművelődési folyóirat decemberi számát. Az igényesen szerkesztett lap hónapról hónapra színes áttekintést nyújt a Romániában élő magyarság közművelődéséről. A folyóiratban negyedévenként megjelenő, Balogh József által szerkesztett Könyvtár rovat tölti be Romániában a magyar nyelvű könyvtári szaklap szerepét. A mostani számban a szerkesztő a könyvtárhálózatnak és a könyvtári rendszernek a művelődésben betöltött szerepét foglalja össze, ismertetést olvashatunk továbbá a székelyudvarhelyi municipium könyvtár és a marosvásárhelyi szakszervezeti könyvtárak munkájáról. Érdekes kérdőívet is közöl a lap a falusi könyvtárak ellenőrzésének szempontjairól. Tonk Sándor tanulmánya a középkori könyvgyűjtő erdélyi diákok tevékenységével foglalkozik, Gábor Dénes pedig folytatja a könyvjegyművészek bemutatását. Végül két kitűnő bibliográfia is helyet kapott a folyóiratban: A romániai magyar regény 1914—1974 című bibliográfia és a 85 éves Molter Károly műveinek jegyzéke, amelyet kiegészít a könyveinek kritikáiról készített szelektív összeállítás.

a KÖZNEVELÉS 1975. december 12-i számában Győri György Könyvműzeumok az iskolákban c. cikkét, mely felhívja a figyelmet a muzeális értékű iskolai gyűjteményekre. A szerző meglátogatott több ilyen iskolát, de példamutató megoldást csak a miskolci Zrínyi Ilona Gimnáziumban, a Lévy József gyűjtemény esetében talált; a többi iskolákban vagy a megőréssel, vagy a feltárással vagy mind a kettővel baj van: megfelelő anyagi keretek és szakértelem hiján az iskolai könyvtárosok többsége nem képes e könyvek állapotát megóvni, és azokat a kutatók rendelkezésére bocsátani. A pótolhatatlan nemzeti kincsek megmentéséért és hasznosításáért az iskolafenntartó tanácsoknak kellene áldozatot hozniuk, miként ezt Miskolcon teszik.

Grafikák, festmények az olvasómozgalomért

Az elmúlt év novemberében a Jászberényi Városi-Járási Könyvtár a város főtéri kiállítótermében önálló kiállításon mutatta be azt a 71 grafikát és 3 festményt, amelyet a 30 év — 30 könyv olvasási program résztvevői között sorsoltak ki. A kiállítás nemcsak azért érdemel figyelmet, mert sikeresen kapcsolta össze a jó könyvek és az értékes képzőművészeti alkotások népszerűsítését, hanem azért is, mert a kiállítás változatos, érdekes képet nyújtott a mai magyar grafikáról.

A könyvtár még a nyáron felhívással fordult a művészekhez, ajánljanak fel képet az olvasópályázat jutalmazására. Az alkotók szívesen fogadták a felhívást, huszonheten jelentkeztek a már korábban zsűrizett képekkel, melyeknek értéke összesen meghaladta a 60 000 Ft-ot. Az idősebb nemzedékhez tartozók közül *Varga Nándor Lajos, Varsányi Pál, Martyn Ferenc* képei, a középnemzedék alkotói közül *Diskcy Lenke, Reich Károly, Kopasz Márta, Perei Zoltán, Varga Hajdu István, Bokros László* fametszetei, rajzai keltettek feltűnést. A fiatalabb grafikusközvetéket a kiállításon *Maurer Dóra, Ravasz Erzsébet, Tavasz Noémi, Kőhegyi Gyula, Póka György, Sáros András Miklós* és mások képviselték.

A reprezentatív, sokoldalú propagandával (illusztrált katalógus, sokszorosított tájékoztató) kísért kiállítás igen meggyorsította a pályázati könyvek olva-

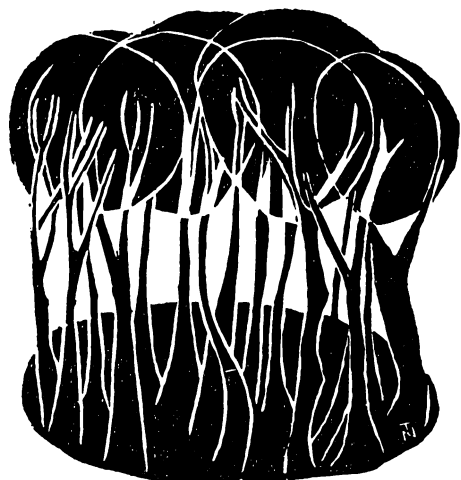
Kopasz Márta: Anya és gyermeke

sását és feldolgozását. A bemutatott képeket ugyanis a kiállítás utolsó napján kisorsolták azok között, akik a pályázati könyvekben elhelyezett kérdésre elemző választ adtak. (Az író-olvasó találkozón, anketokon való részvétel mellett a „beszámoltatásnak” ez a biztos módja volt kívánatos, ezt sugallták a tekintélyes pályadíjak is. A könyvben elhelyezett kérdés egyébként: „Ha tetszett a mű, melyik volt az Ön részére legemlékezetesebb, legérdekesebb részlete? Miért?”)

A sorsolásban végül 180 pályázó vett részt, mindemellett a kiállítás számos új olvasót, pályázót hozott a könyvtárba. A tárlaton bemutatásra került az a 900 könyv is, amelyet a könyvkiadók ajánlottak fel jutalmazásra. Szerencsésnek bizonyult, hogy néhány képet az olvasási programba újonnan, a kiállítás hatására bekapcsolódó pályázók részére tettek felre: ezeket — a bemutatott könyvekkel együtt — a pályázat lezárásakor, januárban kapták meg a szerencsés nyertesek.

A kiállítás és sorsolás egyik érdekessége, hogy a nyertesek közül tizenkettő az Aprítógépgyárban dolgozik, s az üzemi szakszervezeti könyvtárban hasonló feladatok között pályázott. Az általuk nyert képeket ismét bemutatták az üzemi könyvtárban, majd a szakszervezeti bizottság titkára ünnepélyesen átnyújtotta a nyerteseknek.

Arató Antal

Tavasz Noémi: Fák

Környezetünk védelmében

A közvéleményt mindinkább foglalkoztatják a környezetvédelem immár világméretű gondoljai. Az ember és környezete között támadt konfliktus „eredményeit”, a környezeti ártalmakat egyre gyakrabban érzékelhetjük. Ezért a környezeti kérdések iránti érdeklődés növekedésével kell számolnunk a közművelődési könyvtárakban is. A téma újdonsága, összetettsége, a körülötte támadt sok hiányos vagy téves ismeret s a rendelkezésre álló ismeretterjesztő jellegű irodalom viszonylagos szűkossége indokolja, hogy a környezeti kérdésekről kissé bővebben szóljunk, majd utóbb egy bibliográfiai szemle közlésével is segítséget nyújtsunk a könyvtárosoknak a tájékoztatóhoz és tájékoztatáshoz.

Több tudományt érint

Földünk — feltehetően — négy és félmilliárd éves fejlődéséhez viszonyítva az ember berendezkedésének, civilizációjának 7—10 000 éve csupán egy pillanat. Ez a geológiai idővel mért pillanat azonban elég hosszúnak bizonyult ahhoz, hogy bolygónk életet hordozó igen vékony rétegét, a bioszférát gyökeresen átalakítsuk, életformáinknak megfelelően kihasználjuk és ezzel együtt nagymértékben el is szennyezzük. A *környezet veszélyeztetése, rombolása különösen felgyorsult* az elmúlt évszázad rohamos iparosodása és városiasodása nyomán. Környezeti válság alakult ki: a bioszféra szennyeződése, a víz, a levegő, a talaj, a természeti erők és az élővilág védelme, a környezet ésszerű használatának gondolja világszerte napirendre került. A környezetszennyeződés mértéke és kiterjedése egyenetlen és még nem katasztrófális. Helyenként azonban az alapvető életfeltételek biztosítása érdekében már halaszthatatlan a védekezés. Másutt a szennyeződés ütemének gyorsulása vált aggasztóvá, s követel sürgős intézkedést.

A környezetvédelemről sokféle definíció látott napvilágot. Lényegét jól kifejezi az alábbi meghatározás: *A környezetvédelem a bioszféra további szennyeződésének megakadályozásával, csökkentésével, esetenként az eredeti állapot visszaállításával, vagy a pillanatnyi állapot fenntartásával, valamint a természeti kincsek állagának megóvásával foglalkozik.* (Bogárdi János: *Környezetvédelem és vizgazdálkodás.*) Ez a nagyon összetett és szerteágazó tevékenység számos tudományágat érint. A természettudományok, a technika, a gazdaságtudomány, de a jog, a filozófia s a társadalomtudományok tízezernyi szakembere tekinti felelősségteljes feladatának.

A környezeti kérdések a nemzetközi politika színterén is felvetődnek, az enyhülési politika egyik kiemelkedő eredménye az e téren való együttműködés kibontakoztatása is lehet. Elkerülhetetlen, hogy a környezetvédelem érdekében mind hatékonyabb és teljesebb nemzetközi együttműködés bontakozzék ki, mivel az emberi környezet szennyeződését csak bolygónk teljességére kiterjedően ellenőrizhetjük. Természetesen minden országnak vannak sajátos környezeti problémái, melyek természeti-földrajzi helyzetéből, társadalmi-gazdasági rendszeréből, fejlettségéből, demográfiai viszonyaiból, kulturális színvonalából adódnak. De ezeket a környezetvédelmi feladatokat is csak nemzetközi összefogással oldhatják meg. Nyilvánvalóvá vált ugyanis, hogy a környezeti ártalmak kutatása olyan tudományos-technikai szervezetet és felkészülést, pénzügyi fedezetet, igazgatási, jogi, tájékoztatósi, oktatási s más feltételeket igényel, amelyeket csak saját erőből még a fejlettebb ipari államok sem képesek biztosítani.

Nemzetközi összefogás

Az ENSZ-ben és szervezeteiben és a KGST keretein belül a tagállamok egyre jobban törekszenek a környezetvédelmi együttműködésre. (Néhány fontos dátum: 1971-ben meghirdették az UNESCO „Ember és bioszféra” nemzetközi kutatási programját, az ún. MAB-programot. 1972-ben „Az emberi környezetről” c. stockholmi nemzetközi konferencián kidolgozták az ENSZ környezetvédelmi programját. 1973-ban megalakult a KGST környezetvédelmi tanácsa stb.) Gazdasági lehetőségeinkhez mérten hazánk is tevékeny részese a környezetvédelmi kutatásoknak és intézkedéseknek s nem egy szakterületen nemzetközi tekintélyt s kutatásaihoz tudományos és anyagi támogatást is szerzett. (Zólyomi Bálint: *A bioszféra nemzetközi kutatása.*) Környezetvédelmi gondoljaink megoldása érdekében egy sor jogszabályt alkottak (közöttük föld-, természet-, majd vízvédelmi törvényt), a közeljövőben pedig környezetvédelmi törvényjavaslat kerül az országgyűlés elé. Sokoldalú kutatómunka indult meg

az Akadémián, több tudományos intézetben és az egyetemeken. A kormány az országos szintű, kiemelt kutatási célprogramok közé sorolta „Az emberi makro- és mikro-környezet legkedvezőbb kialakítása” c. programot.

Környezet és kultúra

A környezetvédelmi kutatás és a konkrét gyakorlat fontos állomásait jelentették a különféle tudományterületek, szakminisztériumok, társadalmi szervezetek országos jelentőségű konferenciái; többek között a Magyar Tudományos Akadémia 1970. évi tudományos ülészsaka „Az ember és környezete (Bioszféra)” címmel; a Hazafias Népfőnt első országos környezetvédelmi konferenciája 1973-ban; ugyanebben az évben a *Víz—Levegő—Élet '73* nemzetközi szakkiállításához kapcsolódó előadássorozat az MTA és az MTESZ rendezésében stb. Az említett konferenciák közzétett anyagai a téma hazai irodalmának fontos részei. (Ezeket később, a bibliográfiai szemlében ismertetjük.)

A hatékony környezetvédelem az érintett tudomány- és szakterületek szoros együttműködését, feltétlenül egységes szemléleten alapuló, összehangolt igazgatási, jogi, oktatási, műszaki, építészeti, városfejlesztési, közegészségügyi, szociális stb. tevékenységet, valamint sok pénzt kíván. Feltételezi a természeti és gazdasági, az ökológiai, azaz környezetani, illetve -védelmi és ökonómiai, azaz közgazdasági érdekek összehangolását, amelynek hiányában a gyakorlati intézkedések zátonyra futnak. Ugyanilyen fontos a társadalom aktív részvétele a környezeti morál és kultúra kialakítása terén is. Ebben a közművelődésnek és a *könyvtáraknak fontos szerepük van*. Összefüggéseket feltáró, reális, tudományosan megalapozott ismereteket kell közvetíteniük a szakemberek és a nagyközönség számára. Biztosítani kell a közvélemény tájékoztatását, eligazodását a téma gyakran rendezetlen, összefüggéseiből kiragadott, sőt néha hiányos, egyoldalú, tudománytalan vagy szándékoltan téves információára-datában.

Ezzel *sokoldalú ismeretbővítésre* is mód nyílik, hiszen a környezetvédelem témakörében fontos természettudományi, műszaki, gazdasági, jogi, politikai, sőt etikai és világnézeti ismeretek ötvöződnek. E témakör tanulmányozása során ugyanis valóban komplex módon ismerhetjük meg Földünket, természeti világát kölcsönhatásban a rajta élő társadalmakkal; a bioszféra elemeinek és az emberi tevékenységnek kapcsolatát, okok és okozatok dialektikus összefüggéseit, törvényeit, s érzékelhetjük az ember szerepét s felelősségét bolygónk életében.

Külön hangsúlyozni szeretném a környezeti kérdések eszmei-társadalmi vonatkozásainak fontosságát, világnézeti jelentőségét. (Bővebben ld. Takács Ferenc: *A környezetvédelem eszmei-társadalmi kérdései*. = Term. Világa, 1975. 1. sz. A *marxizmus—leninizmus és a környezetvédelem problémái*. Szimpózium, 1972. Prága. = Béke és Szocializmus, 1972. 6. sz. Kiss Judit: *A természeti környezet védelme és ideológiai összefüggései*. = Pártélet. 1974. 2. sz.) Tény, hogy az ember környezetmódosító, természetátalakító tevékenysége során fellépő szennyeződések és egyéb környezeti ártalmak objektív szociális tényezőkké váltak. Hatásuk — elsősorban az iparilag fejlettebb országokban — a lakosság tömegét érintik, közvetlen kapcsolatban a politika, a gazdasági és a kulturális élet mind több területével. A téma korunkban már nem a természettudósok, ökológusok tevékenységének „magánterülete”, „hobbyja”, hanem hat a gazdasági és politikai élet s az ideológiai harc mindennapi gyakorlatára, befolyásolhatja az üzleti tevékenységet vagy éppen a politikai döntéseket vagy akár a szociális intézkedéseket, a tudományfejlesztést, a nemzetközi kapcsolatokat stb. Miután a környezeti kérdések elválaszthatatlanul összefüggenek a demográfiai robbanás, az élelmezési, az energia- és nyersanyagválság, a rohamos urbanizálódás világ-méretű gondoljaival, a *környezeti krízis problémáival minden kormányzatnak szembe kell néznie*. E kérdéskör megközelítésének módja természetesen minden országban a társadalmi rendszer függvénye, tehát a legkülönfélébb s legellentmondásosabb állás-foglalásokat hozza létre.

Helyzet és feladatok

Néhány figyelmet érdemlő állásfoglalás — a teljesség igénye nélkül:

A kialakult környezeti válságerért sokan a tudományos-technikai forradalmat okolják, holott az elkerülhető a természettel való tudatos kölcsönhatás, a technológiai folyamatok szigorú ellenőrzése, a tudományos előrelátás mellett. Ugyanakkor a védekezés a legfejlettebb ipari államokban sem bontakozott ki még annyira, hogy környezeti hatásait reálisan értékelhessük. Tény, hogy a jelenleg kialakult súlyos

helyzet elsősorban az elmúlt mintegy másfélszáz év kapitalista viszonyaiból következett.

Az iparilag fejlett tőkés társadalmakban, ahol a legtragikusabb az ökológiai veszedelem, különféle katasztrófaelméletek, világvégejóslatok láttak napvilágot, párosulva technikaellenes felfogással. Egy igen veszélyes irányzat a gazdasági haladás mesterséges leállítását követeli. A „zérusnövekedés” e hívei szerint az ökológiai és gazdasági egyensúlyt csak az iparfejlesztés erőteljes korlátozásával lehet biztosítani. Nézetük az iparilag fejlett kapitalista társadalmaknak kedvez. Más tőkés körök viszont mesterséges optimizmussal ellensúlyozzák a feltámadó, és a gazdasági élet dinamikáját fékező pánikhangulatot. Figyelemre méltó, hogy a fejlett tőkésországokban is mind többen ismerik fel a környezetvédelem politikai összefüggéseit. (Gus Hall: *Környezeti ártalmak és a kapitalizmus.*) Különféle ökológiai tömegmozgalmak alakulnak ki, pl. az „ökotaktika”, mely szerint a környezetszennyeződés a profitra irányultság miatt nem szüntethető meg csak a tőkés viszonyokkal együtt, s a kapitalizmus—szocializmus alternatívája a fennmaradásnak vagy a teljes pusztulásnak alternatívája is. Ideológiai problémát jelent például, hogy a környezetvédelem a műszaki-gazdasági fejlődés szerves, elidegeníthetetlen része lehet-e vagy sem. (Liska Tibor: *A humánökológia bírálata.* = Valóság, 1973. 3. sz. s Juhász Mária hozzászólása ugyanott, 5. sz.) Ismét más, politikai állásfoglalásra készítő probléma pl. annak a remélhetőleg soha meg nem ismétlődő ténynek kritikája, hogy az USA tudatos környezetrombolást vitt végbe a történelemben példátlan vegyi, biológiai hadviselése során Vietnamban. Ezzel következményeiben csak évtizedek múltán felmérhető óriási kárt okozott az ország természeti szféráiban.

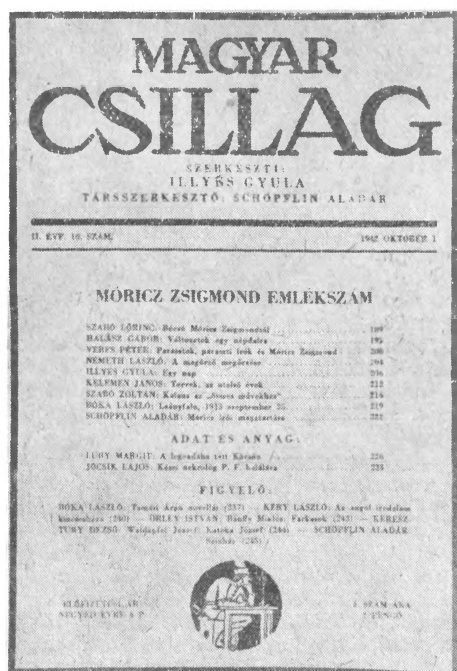
Még sok szempontot, összefüggést lehetne említeni a témakör demográfiai, urbanisztikai, szociológiai, jogi, etikai, nevelési stb. vonatkozásaiból, erre azonban a terjedelem korlátai nem adnak lehetőséget. Utalni kell a szocialista országok állásfoglalására; a nemzetközi együttműködésre való törekvés kinyilvánítására, amely mind az SZKP XXIV. kongresszusán, mind pedig a helsinki értekezlet során megfogalmazást nyert. Erről a bibliográfiai szemlében található majd utalások. Fontos, hogy a *környezetvédelmet politikai kérdéssé is tegyüek, a szocializmus felépítésének szerves részévé.* Az „ésszerű környezethasználat”, az ökológiai krízis leküzdése hosszú távon csak az osztályérdekektől nem „szennyezett”, a szocialista-kommunista társadalomban valósulhat meg teljességgel. Az emberközpontú „ökológiai civilizáció” megteremtésének legelején tartunk. Társadalmi és természeti környezetünk, *a magunk és utódaink sorsáról, jövőjéről van szó,* témánk ezért sem devalválódhat múlandó „divattá”. Hogy milyen irodalmi bázis alapján, miről s hogyan nyújthatunk a környezeti kérdések iránt érdeklődőknek tájékoztatást, ahhoz e cikk folytatásaként, a legközelebb megjelenő bibliográfia igyekszik segítséget nyújtani.

Csomor Tibor

Nagy László ex librise

„Emlékezünk MórícZ Zsigmondra”

Ifj. Nádasy László felvételei

Ezzel a címmel rendezett kiállítást Kopré József könyvtáros iskolájában, a kőbányai I. László Gimnáziumban. A rövidesen 70 esztendő fennállását ünneplő gimnázium 20 ezer kötetet számláló, jól felszerelt, szabadpolcos könyvtárában kapott helyet ez a négy tárló, amely eredeti anyagával kicsiben is sokat mondott MórícZ Zsigmondról és koráról, hozzájuk fűzve a „veterán” könyvtáros személyes emlékeit is.

A fiatal Kopré József ugyanis MórícZ lapjának, a Kelet Népe nek volt pénzbeszedője; első írásaira maga a nagy író mondott biztató véleményt. A tárlókban MórícZ műveinek első kiadásai, s a Kelet Népe példányai mellett ott láthatunk MórícZ előfizetőket gyűjtő leveleit, Babits Mihály levelét, a Nyugat néhány számát; a Híd c. lapnak és a Magyar Csillag c. folyóiratnak MórícZ halála alkalmából megjelent emlékszámát; figyelemmel kísérhettük a korabeli könyv-illusztrációk művészi megoldásait, és gyönyörködhettünk a Kner-kiadású kötetek szépségében.

Cseppben tenger: négy tárlóban egész korszak sűrűsödött össze, hogy látványá-

val többet mondjon, mint amennyi akár hosszú előadásokba is beleférne. Példamutató ez a vállalkozás: ha gazdag magángyűjteményt őrizgető idősebb könyvtárosok máshol is követnék, fokozhatnák az érdeklődést századunk nagy íróinak

életműve iránt. Kopré József áprilisra József Attila-emlékkiállítás tervezésére, hasonlóan gazdag, korabeli gyűjteményét bocsátja majd iskolájának több mint 1500 diákja elé közszemlére.

(B. É.)

Szinnyei dombormű Komáromban

Bensőséges hangulatú ünnepség keretében, 1975. december 22-én leplezték le szülővárosában, Komáromban Szinnyei Józsefnek, a magyar bibliográfiai irodalom kiemelkedő egyéniségének fali domborművét. A Jókai Mór Városi-Járási Könyvtárban elhelyezett fafaragású, 60×140 cm méretű alkotást a Komáromi Városi Tanács megbízásából *Bondor István* tatabányai szobrászművész készítette, és *Füstös László* tanácselnök adta át a város könyvszerető lakosságának. Ezt követően az ünnepség vendége, *dr. Kozocsa Sándor* bibliográfus méltatta Szinnyei József nagy jelentőségű munkásságát, bemutatva a fáradhatatlan szorgalmú embert is. Szinnyei József egészen fiatalon részt vett az 1848/49-es szabadságharcban. Mint könyvtáros és bibliográfus, messzire tekintő terveit korában kevés támogatással, de annál kitartóbb szorgalommal és nagy gonddal valósította meg. Főbb művei a „Magyar írók élete és munkái”, a „Hazai és külföldi folyóiratok magyar tudományos repertórium” és a „Magyarország természettudományi és matematikai könyvészete” a mai napig is nélkülözhetetlen forrásmunkák.

Szinnyei József emlékének ápolásában jelentős állomás volt a komáromi ünnepség. Ezt megelőzően, 1974-ben Tatabányán megalakult és azóta is sikeresen működik a megyei könyvtár és a helyi könyvesbolt közös gondozásában a *könyvbarátok Szinnyei-köre*, melynek megalakulásáról a Könyvtáros is beszámolt az 1974. évi 11. számában. 1975-ben *Komáromban utcát neveztek el* a város jeles szülöttéről. A most átadott emléktábla mellett említést érdemel még, hogy a komáromi könyvtár olvasóterme — ahol az emléktáblát elhelyezték — a „Szinnyei szoba” elnevezést vette fel.

A könyvtárosi hivatás hagyományainak gondozása tekintetében az esemény túlmutat Komárom megye határain. Is-

A Szinnyei-dombormű. Előtte balról dr. Kozocsa Sándor bibliográfus, mellette Bondor István szobrászművész, a dombormű alkotója (Koger Tamás felvétele)

meretes, hogy hazánkban ez ideig mindössze két köztéri szobor őrzi könyvtáros emléket. *Toldy Ferenc és Szabó Ervin után* most Szinnyei József is részesült az utókor e megtisztelő elismerésében. A komáromi ünnepség fényét nem csökkenti, de a még elvégzendő feladatot jelzi az a tény, amelyről e helyen is említést kell tenni: *Szinnyei József elhanyagolt sírja Budapesten, a Kerepesi temetőben* várja rendbehozatalát. A könyvtáros közvélemény szívesen olvasna híradást ennek megtörténtéről is.

Koger Tamás

Akarjátok tudni, milyen ember volt? Nem olvasott. (Balzac)

Sorsdöntő történelmi napok

Emlékezetes tv-nyilatkozatában — a történetírásról is szót ejtve — mondotta Illyés Gyula, hogy ha a történész — beleélő képzelet hiányában — száraz unalommal közli a tényeket, akkor jobb, ha meg se szólal, bocsássa inkább rendelkezésünkre a dokumentumokat, a korabeli forrásokat. Való igaz: az ismeretterjesztés, az érdeklődő sokaság tájékoztatása az avatott tollú történészek feladata. Kivált napjainkban, amikor az iskolapadból kilépő diákok egy része megdöbbentően tájékozatlan, de még az értelmiségiek körében is ritka az átfogó történelemlátás.

Fontos tehát a történelmi tájékoztatás, melyet több sorozat is szolgál, ezek közül a legfiatalabb most kezdi pályafutását: az Akadémiai Kiadóé *Sorsdöntő történelmi napok* címmel. Az új sorozat kis terjedelmű, zsebkönyv méretű illusztrált kötetekben történelmi esszét jelentet meg, hogy általuk reflektorfényt vessen történelmünk fókuszpontjaira a honfoglalástól napjainkig. Határkő jelentőségű eseményekre tehát, hogy azoknak magaslatáról vissza- és előre pillantva áttekinthessük a hozzájuk vivő utat, sejtetve a következményeket is, amelyek majd újra elindítóvá válnak egy újabb sorsdöntő napnak. Szigetek ezek a csomópontok az idők hullámai fölött, kijelölésük, megtalálásuk néha éppoly nehéz, mint a szerző föllelése, akitől „mindössze” annyi kívántatik, hogy tudós kutatója legyen a kornak, képes legyen szépen, érdekesen, az esszé belilincselő modorában írni, ki tudja emelni saját ismereteinek tengeréből azt a tömören megszerkeszthető lényegét, amit 4–6 íven el tud — és akar — mondani úgy, hogy közben az új kutatások megállapításait is belefoglalja. A sorozatszerkesztő *Juhász Gyulának* tehát cseppet sem könnyű a feladata.

Az első két kötet mindenképp megfelelni a kitűzött célnak, egyúttal magasra is helyezte a mércét. Mindkettő valóban nevezetes napról szól. *Szakály Ferenc A mohácsi csata* (141 l. 19 Ft), *Spira György pedig Petőfi napja* (182 l. 15 Ft) címmel írta meg könyvét. A két kötet a feldolgozás módjában is eltér. *Szakály Ferenc* a „nemzeti nagylétünk nagy temetőjé”-t

jelképező mohácsi csatát csak kiindulópontnak tekinti, ahonnan oknyomozó módszerével visszafelé, az egész előző évszázad katonai-politikai tevékenységének nyomozására indul; *Spira* megmarad a „tér és idő egységénél”, vagyis egyetlen nap (március 15.) eseményeinél, azokról mélyíti el ismereteinket, miközben drámai elevénységgel hozza színpadra a nap szereplőit, s nemcsak a sokat emlegetett márciusi ifjakat, de a pesti városatyákat, a liberális és konzervatív polgárokat, s a helytartótanács tisztségviselőit is.

Maga a tárgyalt esemény is meghatározza a feldolgozás módszerét. Az egyik tragikus vég, egy korszak leáldozó napja; míg a másik reményekkel teli hajnal. *Spira György* szemmel láthatóan gyönyörűséggel leli az esszé adta lehetőségben; élvezettel használja a korabeli nyelvet és megtölti Petőfiéktől kölcsönvett „irályát” finom ironiával, amely az idézetek megválasztásában is érvényesül. („A nagyméltóságú helytartótanács sápadt vala és reszketni méltóztatott, és öt percnyi tanácskozás után mindenbe beleegyezett” — idézi Petőfit.) Úgy azonosul a márciusi ifjakkal, hogy kamaszos jókedvüket is átveszi, miközben gyönyörös ábrázolásán (hivatalos férfiakról, a fontolva haladó liberális szövetségesekről, s a sehogysem haladó, ijedező ellenfelekről szólván) érezzük: ez a gúny egyúttal a lelkesültség és meghatott öröm szemérmes leplezésére is szolgál.

Szakály Ferenc feladata nehezebb, a szálak sokfelől futnak össze, ő nem engedhette meg magának *Spira* bravúros játékát (stílusos téren nem is tehetné: kevesen értenék meg a XVI. század nyelvét!), megmarad az érdekesen elbeszélő kutató szerepében.

A nagy kérdés: *ki és mi* okozta a középkori magyar állam bukását, a magyar népet irgalmatlanul megtizedelő, és a hazai társadalmi fejlődést századokra megakasztó török uralmat?

A legutóbbi évek termésében igen sikeresek voltak azok a könyvek (*Nemeskürty István és Perjés Géza* munkái), melyek bizonyítják, hogy mások is keresik e kérdés választását.

Nemeskürty szerint: *önfia vágta sebé*t, az uralkodó osztály, a főnemesség rom-

lottsága, önzése, széthúzása, gyávasága (nem mert fegyvert adni a honát védeni kívánó nép kezébe) volt a bukás oka. *Perjés Géza Az országút szélére vetett ország*-ot a hadtörténész szemével nézi, helytálló magyarázata is hadtörténeti; az összefüggésekből egy részt ragad ki vizsgálata tárgyaként. Szakály Ferenc a gazdasági, kül- és belpolitikai helyzetből vezeti le a katonai lehetőségek hiányára utaló következtetést. Szerinte a középkori magyar állam veszte nem Mohácsnál, hanem sokkal korábban, a balkáni államok bukásánál, közvetlenül pedig a déli végvári lánc megtörésénél kezdődött, ezt pedig — s az ország honvédelmét — a korszerűtlenné vált nemesi felkeléssel már nem lehetett biztosítani (ez a zsoldoseregek százada!), a haditechnika fegyelmezett, összehangolt,

gyakorlott katonaságot követelt. Állítja, hogy ennek költségeit az ország már nem lett volna képes előteremteni, tehát vagy hódítóvá kellett válnia (mint Mátyás királysága alatt) vagy meghódoltta, idegen hatalom oltalmát kérve (Habsburg-orientáció). Nem sikerülvén egyik változat révén sem számottevő segítséghez jutni (a külpolitikai helyzet másutt kötötte le a Habsburg-birodalom erejét), a bukás elkerülhetetlenné vált.

A nagyon elgondolkoztató, hatalmas anyagot tömörítő (és bőséges bibliográfiát is mellékelő) könyv bizonyára igen keresett lesz. Talán éppen okulás végett, mivel ösztönösen él bennünk a régiék mondása: „a történelem az élet tanító-mestere”. Tanulni pedig csak tisztázott tényekből lehet.

Bozóky Éva

„Már tudok olvasni...”

A Móra Könyvkiadó 1974-ben ezzel a címmel indított sorozatot kisiskolások számára. 1975 szeptemberéig öt kötet látott napvilágot, két újabb könyv megjelenése pedig a közeljövőben várható.

A megcélzott olvasó-korosztály észrevette és számontartja ezt az újszerű kiadói vállalkozást: több iskolában tapasztaltuk, hogy köteteit nem annyira írójuk vagy címük alapján emlegetik, hanem inkább így: „Két könyvet olvastam a *Már tudok olvasni*-ből”.

Ez is amellett szól, hogy a sorozat elindítása jó kiadói ötletnek bizonyult.

A siker titka mindenekelőtt abban rejlik, hogy a sorozat valóban létező olvasói igényt elégít ki. „Már tudok olvasni!” — így kiált fel boldogan a hat-hétéves gyermek, mikor első iskolai évében megismerte a betűk csodálatos világát. Frissen szerzett tudományát szívesen teszi próbára, és ha jól választja meg első olvasmányát, élményben lesz része; eddig neki meséltek, de most már önállóan hatol be a mesék birodalmába.

A még kezdő olvasó azonban hamar elfárad, egy vaskosabb könyv esetleg már a kezdetén elriasztja, ha pedig gyűjteményes kötetből szemel ki rövidebb történetet, nem érezheti, hogy egész könyvet olvasott el.

„Új sorozatunk olyan köteteket ad a kis olvasó kezébe, amelyek egy vagy két nekifutásra végigolvashatók...”

Azért idéztük szinte teljes terjedelmében a kiadói ajánlást, mert szembesíteni szeretnénk a szándékot a megvalósulással. Már a bevezetőben leszögezzük,

hogy a kiadó lényegében nem maradt adós ígéretének beváltásával. Mindenképpen helyes volt az olvasói igény felmérése és eredményt is hozott: a gyerekek olvassák és szeretik ezt a sorozatot. (Még ha nem is „egy-két”, hanem mondjuk négy, öt nekifutás árán.) Olvasni jól tudó, a könyveket szerető hét-, nyolcéves

gyerekek körében szerzett tapasztalataim legalábbis ezt látszanak igazolni, s alig hiszem, hogy a kiadónak más, az enyéimnél megbízhatóbb tapasztalatai voltak.

Ez a tévedés, vagy mondjuk inkább: fogalmazási eltérés azonban aligha lényeges, elvégre mi felnőttek is ritkán olvassuk végig könyveinket egyvégtében. Sokkal fontosabb, hogy mennyire alkalmazkodnak ezek a könyvek tartalmi és formai szempontból a hat-, nyolcéves gyerekek igényeihez és befogadóképességéhez.

Kezdjük a formai megjegyzésekkel: e tekintetben ugyanis véleményünk egyértelműen kedvező. A kiadó mindenekelőtt szép könyveket ad ezzel a sorozattal a kis olvasók kezébe, s így nem csupán örömet szerez nekik, de feltehetően igényt is támaszt bennük későbbi olvasmányaik tetszetős külseje iránt. Szépek és érdeklődést ébresztőek a címlapok. Kötetenként más-más stílusúak, de egyaránt igényesek a szövegek közti illusztrációk. Aligha lényegtelen az a szempont is, hogy ezek a könyvek tartósak, nem válik le a fedelük, nem esnek szét az ívek, kibírják az erre a korosztályra jellemző „fokozott igénybevételt”. Igen jól sikerült a betűtípus, a tükörszélesség, a sortávolság megválasztása, s jó a szöveg és a képek aránya is.

Bonyolultabb kérdés a tartalomé.

A sorozat két klasszikusa — *Balázs Béla* és *Arkagyij Gajdar* — telitalálat! Balázs Béla könyvének, az igazi égszínkének semmit sem ártott az a tény, hogy a társadalmi környezet, amelyben a cselekmény lejátszódik, a mai kisgyermektől időben és problémában is távol esik, s a mai hét-nyolcévesnek sem személyes, sem közvetett tapasztalata nincs róla. Az igazi költészet nem porosodik. S nem árt neki az érzelmesség sem, mert a költő jól ismeri a határt az érzelmesség és az érzelgősség között. Balázs Béla könyve úgy érzelmes, mint a Légy jó mindhalálig vagy a Pál utcai fiúk, és ez a fajta érzelmesség sohasem avul el.

És minek köszönheti nem halványuló sikerét az egymást követő gyermeknemek körében Gajdar könyve, a Cuk és Gek? Legalább három ilyen tényezőt lehet felsorolni: az író ismeri a gyerekeket, ért a nemes humorhoz, és úgy tudja tükröztetni a gyerekek életének keretét, a felnőttek világát, hogy az egyrészt hiteles, másrészt nem terheli meg túlságosan a gyermekolvasót. Mindezek mellett Gajdar is költő, akárcsak Balázs Béla.

Am egy mai magyar gyerekkönyvsorozatot nem élhet meg csupán a klasszikusokból. Értékét végül is az dönti el,

mit tud ehhez hozzátenni a mai magyar gyermekirodalomból?

Véleményem szerint elég sokat.

A három mai írás közül nekem *Bakó Agnes* Tücsije (Tücsi nem hagyja magát) tetszik a legjobban, elsősorban azért, mert ennek a cselekménye a legegységesebb, leginkább nyomon követhető, ennek szerkezete áll legközelebb az általam ideálisnak tartott meseregényhez. Ha nem is regény abban az értelemben mint Balázs Béla vagy Gajdar műve, legalább összefüggő novellafüzér. *Kopácsy Margit* könyve, a *Rigó a fán* hasonlóképpen egységes szerkezetű, a megírás színvonala is tiszteletreméltó. Sőt, egy tekintetben talán bátrabb és kezdeményezőbb is *Kopácsy* mint *Bakó Agnes*: több mai gyermekproblémát hoz be a könyvbe. Szó esik itt sok mindenről: a kistestvér várájáról, kutyababonákról, nagy-mamákról, gyerekverésről, elhagyott gyerekekről, örökbefogadásról, szülői ordításokról, távollevő apáról — mindezekről tapintattal és hitelesen. Véleményem szerint azonban a könyv kissé zsúfolt, a fentebb felsorolt és fel nem sorolt problémák sokasága és bonyolultsága teszi ilyenné.

A sorozat — számomra — legproblematikusabb könyve *Hárs László*: *Nem leszek az unokád!* című meseregénye. Ez a könyv a legeredetibb, a legköltségesebb, a mai írások közül a legkevésbé, a legkevésbé — és mégis!

Hárs László — ismeretes — kísérletező ifjúsági író. Ő tett bizonyára a legtöbbet a mai magyar ifjúsági irodalomban a „mai mese” megteremtéséért. Nem tudom, mennyire azonosítja magát *Bucival*, könyve kis hőisével, aki a *Vasorrú Bába* szemrehányásaira — miért akarják őt kihagyni a mesékből — azt válaszolja: „Megnyugtattam, hogy nagyszerűen meglesznek nélküle. Ezentúl legalább majd boszorkánytalanul és vasorrútlanul fogják mesélni a meséket. Izgulni akkor is lehet rajtuk, csak legfeljebb elmarad a rémüldözés.”

Mondom, nem tudom, mennyire azonos az író véleménye ez esetben *Bucival*, de tiszteletreméltónak tartok minden szárdékot, amely a kisgyermeket a riadalmaktól akarja megszabadítani — bár véleményem szerint a gyerekeket manapság sem a mesék rémségei zaklatják fel. Nem is az a gondom, hogy a *Hárs-féle* mese mennyire eredeti és mennyire fordulatos a riasztó „vasorrúbábás” mesék eredetiségéhez és fordulatosságához viszonyítva. Bizonytalanságom inkább pedagógiai természetű. Pontosabban: abban nem vagyok bizonyos, hogy ezt a folytonosan megszakadó, majd egyre újabb szálakon továbbfutó cselekményt a 6—8 éves gyere-

rekek követni tudják! Aggodalmam alátámasztására csupán egyetlen érvet említhetek. Az ilyen korú gyerekek el tudják mesélni a Csuk és Gek-et, Az igazi égszínkék-et, viszont Buci történetét nem. Lehet, hogy érvem nem elég tudományos és nem is perdöntő. Épp ezért, milyen jó lenne, ha volnának ilyen tárgyú, tudományos igényű olvasó-szociológiai vizsgálataink!

Talán nem kell erősítgetnem, hogy utóbbi megjegyzéseimmel nem a sorozat

előbb kifejtett érdemeit és nem Hárs írói kvalitásait akarom megkérdőjelezni, csupán egy mű és egy meghatározott életkorú olvasóréteg kapcsolódásának lehetőségét vitatom, s még inkább egy alapsabb ifjúsági olvasásszociológiai vizsgálatsorozat fontosságát hangsúlyozom.

A *Már tudok olvasni!* sorozat kitűnő és igényes kiadói teljesítmény, érdeklődéssel várjuk soron következő köteteit.

Csulák Mihály

AZ ISMERTETETT MŰVEK

Bakó Ágnes: Tücsi nem hagyja magát. 59 l. 8 Ft.
 Balázs Béla: Az igazi égszínkék. 81 l. 10 Ft.
 Arkagyij Gajdar: Csuk és Gek. 78 l. 9 Ft.
 Hárs László: Nem leszek az unokád! 83 l. 10 Ft.
 Kopácsy Margit: Rigó a fán. 65 l. 9 Ft.

kézikönyvtár

Pais István: Ember és vallás

Az összes társadalmi jelenségek közül talán a vallás a legmisztikusabb képződmény. Egyáltalán nem meglepő tehát, hogy ennek valódi természetét a kutatás csak a legfáradságosabb munkával tudta tisztázni. Körülbelül két és fél évezreden át küzdöttek kiváló gondolkodók, hogy a természetfeletti képzetek eredetének és létének problémáira a tényeknek megfelelő válaszokat adhassanak. Kitaró harcot kellett vívniuk a megismerés nehézségeiből fakadó akadályokkal; gyakran ütköztek bele a gazdagok és a papság érdekeibe, s az is előfordult, hogy üldözték, bíróság elé állították, eseteg halálra ítélték és kivégezték őket. A göröngyös út azonban végül is célhoz vezetett.

Pais István *Ember és vallás* című könyve, amely az Akadémiai Kiadó gondozásában egy éven belül immár második kiadásban látott napvilágot, ezt az utat mutatja be. A kötet első részében azt a folyamatot elemzi, amelynek során a gondolkodás feltárta a vallás lényegét, valódi természetét, vagyis: a valláskritika történetéről ad áttekintést. Jó érzékkel vázolja fel e történet fő korszakait és kimagasló alakjait. A könyvben felvonulnak az ókori Kelet és az antik görög társadalom új, racionalista szellemét árasztó vallásbíráói, továbbá a középkor, a reneszánsz és az újkori polgárság valláskritikájának legkiemelkedőbb személyiségei.

Az érdeklődők megismerhetik azt a csodálatos szellemi ragyogást, amelyet

az antikvitás görögjeinél a korai felvilágosodás jelentett. Így például Xenophanészt, aki a történelem során először mondta ki, hogy az istenképzeteket az emberek önmaguk mintájára alkotják meg, s emiatt az etiópok istenei feketék, göndör hajúak és tömpe orrúak, a trákok természetfeletti lényei pedig fehér bőrűek, kék szeműek és vörös hajúak. Bepillanthatunk azoknak a görög szofistáknak a gondolatvilágába, akik között az első valóban ateista egyéniségek megjelentek, s akik először fejtették ki azt a egyszerű felismerést, hogy a vallás mindenestül emberi produktum és nincs semmiféle természetfeletti alapja. Megismerkedhetünk Kelszossal, akinek a szeme előtt zajlanak le a kereszténység keletkezésének folyamatai, és éppen ezért módja nyílik rá, hogy személyes tapasztalatai birtokában ennek a később oly jelentőssé nőtt vallásnak átfogó kritikai elemzését nyújthassa. Figyelmünket nem kerülhetik el a reneszánsz szellemi — többek közt Giordano Bruno és Galileo Galilei —, akik ugyancsak előkészítették a talajt az újkori polgárság vallásfelfogásának kibontakozásához. Nem feledkezhetünk meg Francis Bacon-ról sem. *Novum Organum*-ában — a valláskutatók által kellően még máig sem méltatott — sokoldalú elemzést adott azokról a pszichikai, érzelmi-tudati mechanizmusokról, amelyek a torz világlátást közvetlenül eredményezték. Továbbá Spinozáról, a tizenhetedik századi Hollandia gyermekéről, akinek az élete a

költő Heine szerint minden gáncstól mentes és feddhetetlen volt, mint isteni rokonának, az újszövetségi Jézusnak élete. Spinoza teremtette meg az újkori tudományos vallás- és bibliakritikát. Szabadgondolkodó szelleme miatt az amszterdami zsidó hitközség kizárta sorából. Az üldöztetések következtében arra kényszerült, hogy optikai üvegek csiszolásából tartsa fenn magát; az üveggör előidézte tüdőbaja vitte sírba 45 évesen.

A tudományos vallásértelmezés sok más útegyenetéről, akikkel az Ember és vallás című könyvben találkozunk, nincs módunk szólni. Karneádészről azonban mégis szükséges kissé részletesebben megemlékeznünk. A marxista filozófiatörténetek, vallási témájú munkák ugyanis az ókor legjelentősebb valláskritikusainak az atomista bölcseletet — Démokritoszt, Epikuroszot és Lucretiust — tartják, noha, mint a kötet konkrét tényekkel bizonyítja, az ókori vallásbírálok közül a hazánkban alig ismert Karneádész jutott el a legmesszebbre. Ez a szkeptikus bölcselet az ie. második században az észak-afrikai Kürnében született, és Athénben letelepedve munkálkodott. Tevékenysége során részletesen elemezte mindazokat a vallási-filozófiai érveket, amelyekkel a természetfeletti-eket igyekeztek bizonyítani. Kimutatta, hogy ilyenek nincsenek, s az anyagi valóság a saját törvényei által meghatározottan működik. Szerinte az anyag saját erővel és természeténél bír, a természet önmagát termelékenyítte meg, és éppen emiatt nincs szüksége sem kézműves módra formáló istenre, sem a semmiből teremtő istenségre. A konkrét dolgok az önmozgási képességgel bíró anyagból fakadnak, majd pedig visszarámlik természetü forrásaikba, transzcendens művész, bíró vagy teremtő nélkül. A kötet szerzője behatóan vizsgálja Karneádész egész gondolatvilágát, amely valóban megérdemli, hogy az antik valláskritika-történet áttekintésekor kellő méltatásban részesüljön.

A szerző részletesen foglalkozik azzal a minőségi változással is, amelyet a marxizmus kialakulása idézett elő a vallás-megértés történelmi folyamatában, az ateizmus fejlődésében. Helyesen hangsúlyozza a marxizmus kétfős viszonyát a megelőző és a kortárs valláselméletekhez: átvette és átveszi mindazt, ami ezekben a teóriákban a tényeknek megfelelő, vagyis tudományos értéket képvisel, de bírálta és bírálja meglevő egoldalúságait, torz vonásait. Arról van szó tehát, hogy a marxizmus sajátos értelemben vett folytatása a korábban kialakult valláskritikai nézeteknek, ugyanakkor új tudományos szintézis is, amely

történelmileg új, a valláselmélet fejlődését jelentő fejezetet nyit az emberi megismerés történetében.

A vallási jelenségek keletkezése, mindenkor módosulása, jövőbeni eltűnése, valamint ezeknek a jelenségeknek a tényleges megértése végső soron a társadalom gazdasági életének, szociális berendezkedésének a függvénye. Minél nagyobb mértékben ismeri meg és hajtja uralma alá az ember például a vele szemben idegenül álló természeti hatalmakat, annál többen képes elvetni a vallásnak a természeti realitásra vonatkozó hamis, gyakran a múltból öröklött magyarázataiból. A szerző a valláskritika előrehaladó folyamatát a kultúra és a tudomány egyetemes történetének szerves részeként és igen lényeges oldalaként vizsgálja. Egyúttal bemutatja a vallási jelenségek szociális bázisát, a valláskritika történeti mozgását megszabó társadalmi hátteret, a vallás és az ateizmus történetét végső soron meghatározó osztálykonfliktusokat is. Az olvasó számára nyilvánvalóvá válik, hogy a vallás tényleges természetének felismeréstörténete egyik lényeges feltétele annak, hogy az ember a világról és önmagáról helyes képet alakíthasson ki, s ennek révén az eddiginél nagyobb mértékben élhessen a benne rejlő lehetőségekkel.

A könyv nemcsak feldolgozza, értékeli a Marx előtti valláskritika történetét, hanem monografikus áttekintést is nyújt a marxizmus klasszikusainak a vallásra vonatkozó nézeteiről és e nézetek történeti fejlődéséről. A kötet második része, messzemenően támaszkodva a valláskritikai, valamint a jelenkori szakuttatás eredményeire, a vallás szerkezetének modern, tudományos elemzését tartalmazza. Rámutat a vallás struktúráján belül sajátos és döntő szerepet játszó tudati-ideológikus elemre, amely valamilyen konkrét formában minden vallás elválaszthatatlan mozzanata. Hangsúlyozza, hogy a történelmi fejlődés során a vallás eszmei-ideológiai szférája sokrétűen összetetté vált, általános világnézeti, erkölcsi, társadalmi és természetelméleti elemek sajátos konglomerátumává lett, amelynek központjában a transzcendens erőkre vetett hit áll. Egyúttal részletesen kifejti, hogy ezzel a természetfeletti tudattal mennyire bensőséges és szerves módon fonódnak egybe a függőségi érzések, a szertartások alkotta elemek, valamint a szociális organizáció, amelynek révén a vallás beleépül a társadalom szerkezetébe, s amelynek keretében a vallási élet összes történései lejátszódnak.

A szerző igényesen használta fel a hazai és a nemzetközi szakirodalom anya-

gát, számos új ismeretet, eddig kellően meg nem vizsgált tényt tárva elénk. Munkájának érdeme az is, hogy nem elvont-teoretikus írás, hanem mindvégig élményt nyújtó olvasmány. Érdeklődéssel és haszonnal tanulmányozhatják a valóságelmélettel és -történettel foglalkozó

kutatók, a filozófiában jártasabb olvasók, továbbá az az olvasótábor, amely az ember önmegismerésének történelmi útjáról akar magának képet alkotni. (1975. Akadémiai, 325 l. 50 Ft.)

Dr. Poór József

Könyvek a 150 éves Magyar Tudományos Akadémiáról

Nyolc akadémikus fogott össze, hogy megírja az alapításának másfél százados évfordulóját ünneplő Magyar Tudományos Akadémia történetét. Könyvük, *A Magyar Tudományos Akadémia másfél évszázada 1825—1975* című kötet 11 fejezetre oszlik. Ennyi korszakra bontva ismerteti — az alapításért vívott küzdelemtől kezdve az 1970. évi szervezeti reformig — az intézmény múltját, anyagi helyzetét, a különféle szervezeti szabályokat, a hazai politikai, irodalmi és tudományos körökkel, testületekkel való viszonyt, a nemzetközi kapcsolatokat; valamint a tudományágak eredményeit, az egymással versengő irányok érvényesülését, bizonyos szaktudományok mellőzését vagy túlzott támogatását.

A kiadvány az Akadémia múltjával foglalkozik, mindazonáltal mindenkinél szívesebben érdekel a magyar tudománytörténet. Fejezeteiben ebből a szempontból is számtalan érdekes, nem ismert vagy nem eléggé ismert adatot találunk. A könyv tájékoztat arról, hogy a reformkorban milyen fontos kérdés volt a Magyar Tudós Társaság alapítása és működése, hogyan küzdött létéért, önállóságáért az elnyomatás éveiben, de arról is, miképp vált az egyoldalú konzervatív szellem védőbástyájává a dualizmus idejében, s mennyire fokozódott elszigeteltsége a Horthy-korszakban. Az öt utolsó fejezet a felszabadulás utáni esztendőkkel foglalkozik, amikor a régi intézmény teljesen megújult, és az 1949-es szervezeti reform óta a tudományos élet tervszerű irányítója lett, kutatóintézetek szervezője, az országos kutatási terv kidolgozója és ellenőre.

A szerzők a fenti szempontokat jól ki-

hangsúlyozták, könnyen érthető, jó stílusban írt művük közérdeklődésre számíthat.

A képanyagban akadémikusok arcképeit, néhány érdekes dokumentum hasonmását és akadémiai intézetek fényképeit láthatjuk. A kötetet irodalomjegyzék egészíti ki, névmutatója azonban nincs. Főszerkesztője Pach Zsigmond Pál, szerkesztője Vörös Antal.

Ennek a kiadványnak mintegy kiegészítője az az adattár, melyet Fekete Gézánné *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825—1973* címmel állított össze. A kötet összeállítója felsorolja a régi és a jelenlegi akadémiai tagokat — hozzávetőlegesen 2100 személyt, — s mindegyik név után közli a tag osztályba sorolását, tudományszakját, születési (halálozási) időpontját, az akadémiai tagságra és tisztségre való megválasztásának dátumát, székfoglalójának, illetve székfoglalóinak címét és leelőhelyét, végül az akadémiai kiadványokban megjelent, róla szóló nekrológok adatait.

A munka külön sorolja fel az 1949-es átszervezés előtti és utáni akadémikusokat, mindkét csoportban különválasztva a belső és külső tagokat.

A mellékletekben megtaláljuk a belső tagok megválasztásának időrendjét, az osztályok és tisztségek elnevezésének változását, végül a teljes névmutatót.

A mondottakból következik, hogy a kötet nem tudománytörténeti feldolgozás, mert csakis az akadémiai pályafutással kapcsolatos adatokat közli. Ezeket nagyobb könyvtárak tájékoztató szolgálata így is jól fel tudja használni.

Vértesy Miklós

AZ ISMERTETETT MŰVEK

A Magyar Tudományos Akadémia másfél évszázada 1825—1975. 1975. Akadémiai, 548. l., 16 tábla. 105 Ft.

Fekete Gézánné: *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825—1973.* 1975. Akadémiai Könyvtár. XII. 609 l. Soksz.

Kisfaludi Sándor—Nagyszentpéteri Géza: Könyvtárhasználati ismeretek

Kisfaludi Sándor és Nagyszentpéteri Géza jegyzete pedagógia szakos főiskolai hallgatók számára készült, mivel az érvényben levő tanterv csak az ő számukra írja elő az alapvető könyvtárhasználati ismeretek viszonylag bővebb stúdiumát. (A tanítójelöltek egy része az 1975—76-os tanévben életbeléptetett tantervmódosítás szerint fakultatíve kötelező könyvtári szakkollégiumot látogat. A kétszakos tanárjelöltek és a többi tanítószakos pedig a didaktika tantárgy keretében ismerkedik a könyvtárhasználattal, de csak félévenként három órában. Ez utóbbiak számára *A nevelés gyakorlata* c. segédkönyv I. fejezete a vezérfonal, igen szűkös ismeretanyaggal.)

Sajnos, ily módon a főiskolát végzett fiatal tanárok és tanítók többsége igen hiányos tájékozottsággal indul, s bajosan várhatjuk tőlük, hogy letérve az „egykönyves” oktatás útjáról, könyvtárhasználatra neveljék diákjaikat. Ez a jegyzet legalább a pedagógia szakosoknak ad alapvető ismereteket, kis terjedelemben, szűk keretek között, de a további tájékozódást elősegítő módon.

A jegyzet három részre tagolódik. Tárgyalja az iskolai könyvtár szerepét az oktató-nevelő munkában, a szakirodalmi tájékozódás kérdéseit, és foglalkozik a pedagógusok és a tanulók könyvtári el látásának rendszerével. Véleményünk szerint mindhárom rész külön jegyzet anyaga lehetne, de tekintve, hogy a tanterv a könyvhasználati ismeretekre mindössze féléves stúdiumot szán, a szerzők csak az ismeretek vázolására vállalkozhattak.

Az iskolai könyvtár kérdéskörével foglalkozó első rész külön szól a könyvről mint munkaeszközről; a könyvtárnak a személyiségfejlesztés folyamatában betöltött szerepéről; ismerteti a könyveket felhasználó pedagógiai munka feltételeit s az iskolai könyvtár lehetőségeit az órán kívüli pedagógiai tevékenységben; külön szól a bentlakásos oktatási intézmények könyvtárainról s a könyvtárhasználat jelentőségéről a felnőttoktatásban. A szerzők ezt a fejezetet tárgyalták legbővebben, fontosságát jelezvén ezzel.

Nagyon lényeges, hogy a szerzők egy napjainkban alakuló, formálódó tudomány, az olvasáspedagógia, a könyvtár-

pedagógia kutatási eredményeire támaszkodva foglalkoznak a helyes pedagógiai szemlélet kialakításával, a hátrányos helyzetű tanulók segítségével, a pályaválasztás problémáival stb.

Sokkal kisebb terjedelemben, kb. 50 lapon szólnak a szakirodalmi tájékozódás eszközeiről, a dokumentumokról, illetve azok gyűjtőhelyéről, a könyvtárról. Rövid, tömör szöveg sorolja fel az egyes dokumentumok fajtáit, ismerteti meg a könyv részeivel, s az időszaki kiadványokkal, majd a könyvtári tájékozódás eszközeiről, a katalógusokról is itt ejt szót. A katalógusfajták ismertetése előtt szó esik még a címléírás problémáiról is. (Így a diákoknak olyan sokféle tudnivalóval kellene megismerkedniük, ami csak megfelelő könyvtári háttér segítségével volna lehetséges.) A szakkatalógus bemutatásánál külön foglalkozik a jegyzet az osztályozással, majd az osztályozási rendszerek közül részletesen ismerteti az ETO-t, hogy azon keresztül értesse meg a szakkatalógus felépítését. Ez mindenképpen megkönnyíti e katalógusfajta megismerését, csak az a kérdés, érdekes-e a segéd táblázatokkal foglalkozni, ha csupán ilyen röviden lehet róluk szót ejteni?

A kutatómunka módszerével mindössze 8 lapnyi anyag foglalkozik. Ez rendkívül kevés, nem is kaphat elég teret az anyaggyűjtés módja és a hivatkozás kérdése, pedig a felsőoktatási intézmények hallgatói a kutatástechnika alapszereit is nélkülözik, és a szakkollegát készítéskor nagyon megérik ezt a hiányt.

A harmadik fő fejezet a pedagógusok és a tanulók könyvtári ellátásának rendszerét tárgyalja kb. 16 lap terjedelemben, ezen belül pedig a magyar könyvtárak rendszerét, a pedagógiai és egyéb könyvtártípusok közötti együttműködés lehetőségeit, módszereit. Az anyag itt is nagy, a terjedelem kicsi, csupán a felvázolásról lehet szó. A szerzők már a bevezetőben utalnak rá: „A jegyzet nem megtanulandó szöveget, hanem egyrészt elméleti, másrészt gyakorlati tudnivalókat tartalmaz. Az előbbieket bővebb kifejtésének az előadásokon, illetve szemináriumokon, az utóbbiak alkalmazásának a könyvtári gyakorlatokon kell sorra kerülniük.” (3.1.) A jegyzet annyi ismeretanyagot sűrít — és olyan vázlatosan —, hogy e

stúdiumok elsajátítása aligha képzelhető el az előadások és a szemináriumok elmélyítő munkája nélkül. Am miként boldogulnak majd a levelező képzés hallgatói mindössze két konzultációval?

A jegyzet megjelenése tehát csak a

gondok töredékét hivatott megoldani. Reméljük, hogy hatására a pedagógia szakos hallgatók szemlélete kedvezően változik. (1975. Tankönyvkiadó, 183 l.)

Kovács Mária

bibliográfiák

A Petőfi Irodalmi Múzeum négy új bibliográfiai füzete

A Múzeum kiadásában 1972-ben megindított bibliográfiai füzetsorozatok — folyóirat-bibliográfiák, repertóriumok, retrospektív irodalomtörténeti könyvészetek — immár tekintélyes tájékoztatósi gyűjteménnyé kezdenek szaporodni. A közelmúlt termése is: két füzetnyi repertórium, az irodalmi folyóirat-bibliográfia soronkövetkező betűrendi darabja és egy újabb sorozatot, az ún. „tematikus” bibliográfiai sorát indító kötet a szocialista irodalom első kiadásairól.

1. *Kálmán Lászlóné: Társadalmi Szemle. 1931—1933. Repertórium.* A mindössze tizenöt számmal, alig két éven át megjelent folyóirat — az illegális KPM társadalomtudományi lapja — azt a szerepet vette át, melyet az 1930-ban megszűnt 100% töltött be (ez utóbbi repertórium „rejtett” — *Tamás Aladárnak* a lapról 1964-ben megjelent kötetében található). A folyóirat bizonytalan, veszélyeztetett helyzetben, az elkobzás, a betiltás, az ügyészi vádemelés fenyegetése közepette, „félillegálisban” készült. A repertórium összeállítója a kiadás, a szerkesztés, sőt az országos terjesztési hálózat működési körülményeit is ismerteti az előszóban. Fontos körülmény ez: csak így érthető meg az elemző feltárás egyik fő feladata — az álnevek feloldásának, azonosításának fontossága. A Társadalmi Szemle vezető munkatársai többnyire pseudonimekkel, nemegyszer több álnevével jegyezték cikkeiket (pl. Molnár Erik, Madzsar József, Révai József, Illyés Gyula). Ezt a szerzői „személyazonosítást” a bibliográfiai kiadvány kétszeresen is rekonstruálja — külön összeállítást ad az álnevekről, s ezt az anyagot a személynévmutatóba is beépíti.

Kálmán Lászlóné — a repertórium-sorozat szerkesztési elveit követve — a lap teljes könyvészeti leírását adja és a periodikára vonatkozó szakirodalom közlése után szakrendben csoportosítja az elemző anyagot. A sorozat korábbi füzeiteinek ismertetői több esetben erőteljesen vitátták — a szakmutatók, a tárgy-szavas megoldás előnye mellett érvelve — a tartalmi feltárásnak ezt a módszerét. Csupán utalva e vitára, érdemes le-

rögzíteni: ennek az összeállításnak a szakrendje igyekszik alkalmazkodni a folyóirat jellegéhez, figyelembe véve azt a tényt, hogy a Társadalmi Szemle középpontjában a korabeli gazdasági válság, a hazai és nemzetközi munkásmozgalom, illetve a gazdasági élet kérdései állottak (a közleményeknek csaknem fele e témakörökről szolt) — a kapcsolódó általános tudományos, művészeti, irodalmi publicisztika inkább csak kiegészítő szerepet játszott. Kálmán Lászlóné repertóriumának használhatóságát, információs értékét elősegíti, hogy viszonylag rövid életű lapot dolgoz fel, így a terjedelem túlságos növelése nélkül élhetett a többszöri besorolással. (Egy-egy cikket, recenziót többféle szakcsoportban is meg lehet találni.) A hétszáz tételt megközelítő anyaghoz a szerzői közleményeket aláhúzással megkülönböztető személynévmutatót és egy földrajzi indexet is mellékelte (1974. Petőfi Irodalmi Múzeum, 100 l.).

2. *Illés Ilona: A Tett, 1915—1916. + + MA. 1916—1925. + 2 × 2, 1922.* Repertórium. A sorozat korábbi darabjaként már megjelent *Kassák* két későbbi, bécsi emigrációból való hazatérése után szerkesztett lapjának, a *Dokumentumnak* és a *Munkának* a repertóriumát. (ld. Könyvtáros, 1973. 4. sz.)

A Tett és a *MA* — ma már világosan kirajzolódik — a 20. századi magyar irodalom és képzőművészet alapdokumentumai közé tartozik. Erre vall egyébként — s jelzi azt, hogy a lapok repertorizáló feltárása is igencsak időszerű volt — az a tény, hogy az aktivizmussal és a Kassák-lapokkal foglalkozó irodalom is egyre tekintélyesebb — a kiadvány élen található válogatott bibliográfia csaknem száz tételt számlál ebben a tárgykörben. Illés Ilona repertóriumának közvetlen „hasznosítását” a MA 1972-es facsimile kiadása is elősegíti.

Azok a folyóiratok, melyeket az 1990 tételes közös index feltár, a Kassák körül csoportosuló baloldali fiatal művészek orgánumai voltak. Programjuknak, lendületüknek, „aktivista” elszántságuknak megfelelően nem csupán szabályos időközönként napvilágot látó lapot csi-

náltak — „A Tett” és a „MA” mozgalma dinamikusán váltogatta, egyesítette a társadalmi kommunikáció különféle csatornáit. Önálló kiadványokat adtak ki, matinékat, kiállításokat rendeztek, plakátokat sokszorosítottak; egy-egy fontosabbnak tartott témának különszámokat szenteltek, külföldi terjesztésre idegen nyelvű változatokat állítottak össze. Az irodalmi-művészeti tábor tevékenysége mindezzel együtt kapcsolódott a lapokhoz. Ezekről az — ebben az esetben döntő — tényekről és ezeknek politikai jelentőségéről, valamint a hazai és az emigrációs körülményekről a szerkesztő előszava tájékoztat, a tényeket pedig a repertóriumhoz kapcsolódó adattár sorolja fel. A folyóirat szerzői gárdája is sokszor változott — a főmunkatársak egyik csoportja itthon, a másik a bécsi években vált meg a laptól. (Hasznos lett volna megadni a „leszakadók” által szerkesztett későbbi, azonban bizonyos szempontból mégiscsak a Kassák-féle avantgarde „holdudvarában” létrejött lapok címeit is.)

A Kassák-lapoknak ezt a néhány fő vonását azért tartottuk fontosnak kiemelni, mert az a véleményünk: a repertórium-kötet egész felépítése téves, elhibázott. Egy ilyen munkának, ha a szerkesztő jó segédeszközt kíván létrehozni, a forrásmű alapvető jellemvonásait, fő tendenciáit „tükrözve” kell az anyagot bemutatnia. *Illés* Ilona szakrendben tárja fel a közleményeket. Mivel ezekben a lapokban az irodalmi és a képzőművészeti anyag uralkodik (az utóbbinál, igen helyesen, minden rajzot, fotót, grafikus ábrázolást tételesen számba veszi), a vizsakeresés egyik fő szempontja mégis az országok szerinti földrajzi és ezen belül a személyi betűrend lesz. És ráadásul a szerkesztő a problémamentes, mechanikus ábcét teszi meg mindenütt rendező-elnék: a fejezeteken belül a versek, cikkek, novellák felsorolása is eszerint történik. Merev, fantáziátlanul pedáns sorozatokba rendeződik így a tizenhárom évfolyam — belső és külső vonatkozásokban gazdag — írás- és képanyaga.

Csak hogy a Kassák-folyóiratok egyik alapvető célkitűzése a politika, irodalom, művészet és a széles értelemben vett kulturális tevékenység szintetizálására való törekvés. A lapok tükrét adó feltárás még csak jelzyszerűen sem kísérli meg ezt megmutatni, hanem szétszabdálja, az anyagtól idegen rendszerében szétszórja a tételeket. A szerkesztő maga is hangsúlyozza előszavában, hogy *A Tett* és a *MA* sorozatainak egyik fontos vonása a tábor labilitása, a résztvevők változása. Ha már szakrendjéhez ragaszkodik, a cikkek, közlemények besorolásánál miért nem érvényesítette az időren-

det, a „szerzők részvételi arányát” miért nem jelezte legalább ezzel? Az egyértelműen szembeötlő, hogy a kiadvány egyetlen indexe, a személynévmutató a korábbi hasonló kötetekhez képest felületesebb: az álnevekről, névváltozatokról nem utal (jellegzetes példa: *Le Corbusier* nevét hiába keressük itt, *Jeanne* ret néven szerepelt az elemző anyagban), a mutató betűrendjében is vaskos hibák vannak, a szerzői tételeket aláhúzás nem emeli ki. (1975. *Petőfi Irodalmi Múzeum*. 223 l.)

3. *Lakatos Éva: Magyar irodalmi folyóiratok.* F—H. A kiadó bibliográfiai vállalkozásai közül ez az irodalmi folyóirat-bibliográfia a legnagyobb méretű. A betűrendben haladó füzetek közül korábban már megjelent három (ld. *Könyvtáros*, 1974, 6. sz.). Ebben az új füzetben a *Film*, *Színház*, *Irodalom* c. laptól a *Hét* c. közlőnyig terjedő anyag sorakozik. A szerkesztési, feltárási elvnek megfelelően: a bibliográfus nagy alaposággal mindenütt közli a lap egyes évfolyamaiban publikáló írók névsorát, illetve álneveik feloldását. (1975. *Petőfi Irodalmi Múzeum*. 261—420 l.)

4. *Botka Ferenc: Magyar szocialista irodalom.* (Első kiadások 1945-ig) több mint másfélezer kiadvány adatait tartalmazza az immár ötödik bibliográfiai sorozatot megnyitő kötet. Ebben az E betűvel és ezüstsínű borítóval jelzett sorozatban ún. témabibliográfiák kerülnek közlésre. Az első kötet szerkesztőjének a gyűjtőkör meghatározásával sok gondja akadt, hiszen a „szocialista irodalom” egyértelműnek látszó meghatározását bibliográfiájában nem volt könnyű alkalmazni. Az előszó szinte teljes terjedelmében ezt a kérdést taglalja és magyarázza, hogyan húzták meg a határt úgy, hogy a szocialista irodalom fogalma tág legyen, ám mégse parttalan. A vitathatatlanul marxista eszmeiségű szerzők mellé így sorozódtak be olyan költők-írók is, akik életüknek csupán egyik szakaszában kerültek közel a baloldalhoz. A Tancsics névvel jelölhető kezdetekkel nem volt probléma, annál több megfontolást kívánt az 1945-ös időhatár. Ez utóbbi végül is „tartalmi határt” jelez: a kiadványban azok a kötetek is szerepelnek, melyek 1945 előtt születtek, de később jelentek meg. (Posztumusz, kéziratként lappangó, kötetbe csak később gyűjtött művek, emigráns írók első hazai kiadásai stb.) A gyűjtőkör mesgyéjét, a téma határait talán itt-ott vitatni lehetne, a gyűjtemény egésze azonban érdekes, hasznos: a szerkesztői szándéknak megfelelően „eszmetörténeti” együttes vonulat fel — a művészileg értékes alkotók mellett, a kutatók részére tanulságosan, kevésbé jelentős írókat, publicistákat is

szerepeltetve. A kiadvány törzsét alkotó betűrendes személyi részt két, gyűjteményeket feltáró fejezet előzi meg: az első a témakörbe vágó irodalmi antológiákat írja le, a második az ún. munkásnaptárak kötetait elemzi — az annotációkban találjuk meg a közreműködő írók teljes névsorát. Az egységeket belül a szerkezetet a történeti-időrendi szempontot érvényesíti: a tételeket a megjelenés időrendjébe állítja, ezt a szempontot külön időrendi mutatóban is hangsúlyozza.

A bibliográfia terjedelmes függelékanyagából említésre méltó a *Markovits Györgyi* összeállításával készült álnév-adattár. Ennek névazonosításait a személynévmutató ötletes háromhasábos megoldással a fordított irányú (név-álnév) keresésnél is hasznosíthatóvá teszi. A bibliográfia a tárgykör kutatásában jó segédeszköznek ígérkezik. (1975. Petőfi Irodalmi Múzeum. 325 l.)

Fogarassy Miklós

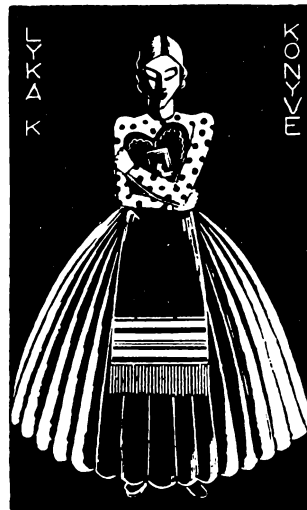
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

VILÁGIRODALMI hír-adó címmel periodika jellegű sorozatot indított az Állami Gorkij Könyvtár. Az első szám Csehszlovákia, Jugoszlávia, az NDK, Románia és a Szovjetunió irodalmi életében az 1975. július-szeptemberi időszakban bekövetkezett fontosabb szervezeti, személyi, irodalom- és művelődéspolitikai eseményekről számol be. A Híradó tulajdonképpen külföldi sajtószemle. Szerkezetileg országonként, ezen belül a nemzeti-ségek nyelve alapján tagolódik. (A részben országonként, részben nyelvterületenként csoportosított ún. területi mutató nemcsak a visszakeresést szolgálja, hanem további információkat tartalmaz.) Az előszó jelzi, hogy a Híradó a szemlézett országok körét fokozatosan ki akarja terjeszteni a többi szocialista ország, majd a tőkés országok irodalmára is. A Híradó, melyet dr. Komáromi Sándor szerkeszt, fontos és érdekes tájékoztató.

KÖNYVTÁRI RENDEZVÉNYEK c. havonta megjelenő röplapjában nemcsak programjáról tájékoztat az Edelényi Nagyközségi-Járási Könyvtár, hanem röviden bemutatja a soron következő író-olvasó találkozóra meghívott író pályáját, és közli műveinek jegyzékét is. Negyedévenként cikkbibliográfiát is ad a megyei

lapoknak a községgel foglalkozó írásaiból. A decemberi számból arról is értesülünk, hogy 1975-ben 100 fővel nőtt a könyvtár olvasóinak tábora.

A **BIOSZFÉRA** címmel kamarakiállítást és diavetítéssel összekötött előadás-sorozatot rendezett az Egri Megyei Könyvtár. A kiadott meghívó egyben a természetvédelemről szóló művek ajánló bibliográfiáját is közli, kiegészítve azt néhány, a témával rendszeresen foglalkozó folyóirat és az előadásorozat keretében bemutatott, természetábrázoló film címével.

Gáborjáni Szabó Kálmán ex librise a debreceni kiállításról

A **KÖZÚTI BALESETEK** és a forgalombiztonság kérdései címmel annotált, válogató bibliográfia jelent meg a Tudomány és technika újdonságai magyar nyelven c. OMKDK sorozatban. A kiadvány egyebek között a közlekedő ember magatartásának balesetekkel kapcsolatos szerepével, a balesetveszélyt csökkentő tényezőkkel (útviszonyok, a sebességkorlátozás stb.) foglalkozó irodalmat ismer-teti.

A **MEZŐGAZDASÁGI OLVASÓ**, a Hajdúhadházi Nagyközségi Könyvtár szakolvasó klubjának sorozatosan megjelenő kiadványa 1975. évi 2. számában felsorolja az Új Barázda Tsz szocialista brigádjait, közli legfontosabb adataikat; majd a legújabb szak-könyvekből válogat, végül a szakfolyóiratokból ajánl néhány fontos cikket a szakmunkásoknak. A füzetet a klub hírei zárják.

GÁBORJÁNI SZABÓ KÁLMÁN emlékkiállítást rendezett a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára, összefogva az Alföldi Nyomdával és a Déry Múzeummal. A kiállításához igen szép reprodukciókat tartalmazó katalógus készült, melyet dr. Bot Györgyné állított össze. A művész pályáját és munkásságát bemutató előszót Tóth Endre írta.

TAJÉKOZTATÓ adott ki szolgáltatásairól a kiskunfélegyházi Petőfi Sándor Városi Könyvtár. Az 1951-ben létesített intézmény 1965 őszén költözött jelenlegi helyére, a Hattyú-ház nevű műemléképületbe, melynek 354 négyzetméteres alapterületén korszerűen rendezkedett be. 1975 júniusban már csaknem 74 ezer kötet várta a 6200 főt meghaladó olvasótábort, mely kerek számban 178 ezer könyvet kölcsönzött. A tájékoztató a könyvtárhazsnál általános tudnivalóinak ismertetése után sorra bemutatja az egyes részlegeket, illetve szolgáltatásokat. Megismerteti az olvasót a katalógusokkal, majd közli, hogy a könyvtárba 130 féle priodikum jár, s hogy ott őrzik a helyismereti gyűjteményt, valamint az állandó jellegű Petőfi-kiállítás dokumentumait is. A fényképekkel illusztrált kiadvány bemutatja a külön helyiségben működő 16 ezer kötetes gyermekkönyvtárt, amely 35 féle gyermeklappal hívja legfiatalabb olvasóit a székesfehérvári rendezett foglalkozásokra, végül felsorolja a könyvtár kiadványait.

TUDNIVALÓK a letéti könyvtárak kezeléséhez — ezzel a címmel adott ki néhány oldalas, tájékoztató kiadványt a székesfehérvári SZMT könyvtár. Szól a kölcsönzésről, az elveszett könyvek árának megtérítéséről, a statisztikai kimutatások vezetéséről, a letéti

állomány cseréjéről, az olvasótoborzás legáltalánosabb módszereiről, a szocialista brigádokkal való foglalkozásról stb. Röviden említi a fenntartók feladatait is. Az egyszerű külsejű tájékoztató elsősorban még gyakorlatlan letéti könyvtárosoknak nyújt segítséget kezdeti nehézségeik leküzdéséhez.

ESEMÉNYEK — ÉVFORDULÓK 1976 címmel a Könyvtártudományi és Módszertani Központ megjelentette az egész évet áttekintő eseménynaptárát, s vele egyidőben a kiegészítő első negyedévi Eseménynaptárt, melynek gazdag anyagából felhívjuk a figyelmet II. Rákóczi Ferenc születésének közelgő, 300. évfordulójára és az erre az alkalomra összeállított bibliográfiára, valamint az életrajzi kronológiára — ezeket egyaránt jól fel lehet használni kiállításokhoz, megemlékezésekhez és az olvasói érdeklődés kielégítéséhez. Az időszerű kérdések sorában pedig a Portugáliáról szóló időrendi beszámolót és bibliográfiát hasznosíthatják jól a könyvtárosok.

A **MAGYARORSZÁGI SZÍNHÁZAK 1974—1975-ös műsoráról** adattárat bocsátott ki a Magyar Színházi Intézet Színháztörténeti Füzetek c. sorozatának 59. számában. Az Alpár Ágnes összeállításában megjelent kiadvány felsorolja vala-

mennyi hazai színház múlt évadbeli műsorát, majd közli a társulatok akkori dolgozóinak teljes névsorát; végül név- és címmutatóval egészíti ki a tájékoztató könyvtárosok számára jól használható adattárat.

MAI MAGYAR IRODALOM c. röplapsorozatának 80., 81., 82., és 83. számában Cseres Tibort, Mesterházi Lajost, Moldova Györgyöt és Jókai Annát mutatja be olvasóinak a székesfehérvári SZMT könyvtár. A röplapok tömör szöveggel és illusztrációkkal mondják el az írók életrajzát, ismertetik fontosabb műveiket, majd felsorolják megjelent köteteket és nehányat a róluk szóló írások közül. A könyvtár szép könyvjelző bibliográfiái ezúttal Dolores Ibarrurival, illetve Alekszandra Kollontajjal foglalkoznak.

KIS VERSOLVASÓK KLUBJA címmel jelent meg a somogyi gyermekkönyvtárosok útmutatójának 4. füzeté, amely alsó tagozatos tanulóknak szóló három kiscsoportos foglalkozás mintavázlatait tartalmazza — igen hasznos segítségként főként a fiatalabb gyermekkönyvtárosok számára. A tudatos olvasásra nevelő foglalkozások anyaga — Bali Aranka összeállítása — színes, ötletes; a játékos fejtörők igen szó- rakoztatóak.

RÉGI TÜRKMÉN SZÖNYEGEK címmel mutatta be az Iparművészeti Múzeum híres szőnyegtárának legszebb remekait. A kiállításához igen szép kivitelű, tekintélyes terjedelmű (105 lap) katalógus készült, amelyet a kiállítás rendezője, Gombos Károly állított össze, és látott el háromnyelvű bevezetővel. A katalógus jelentőségét fokozza, hogy alig van irodalmunk a Szovjetunió területén levő Türkmenisztán híres szőnyegművészetéről. Az Iparművészeti Múzeum (illetve a szervezetébe tartozó Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum) viszont annál nagyobb szőnyeggyűjteménnyel dicsekedhet: 61 db különféle rendeltetésű szőnyeg van birtokában, s ezeket együtt most állították ki először. A kiállítás rendezése a Magyar Szovjet Baráti Társaság közreműködésével történt.